

KÜLTÜR HAZİNESİ: İZMİR

PERŞEMBE 25 AĞUSTOS 2022 9 EYLÜL GAZETESİ'NİN ÜCRETSİZ EKİDİR

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir

95 YAŞINDA BİR ÇINAR

Kapılarını resmi olarak 15 Şubat 1927 yılında açan İzmir Arkeoloji Müzesi'nin kuruluşunun 95'inci yılı kutlanıyor.

SAYFA 10-11

SİL BAŞTAN ÖĞRENDİLER

İzmir'in göbeğinde farkına varamadığımız tarihsel zenginlikler, kültür turları sayesinde vatandaşlarla buluşuyor.

SAYFA 22-23-24-25

İNANÇ TURİZMİNİN BEŞİĞİ

Serdar Çelenk, İzmir'in inanç turizmi potansiyeline dikkat çekti. Çelenk, "Yahudi mirası konusunda İzmir dünyada tek" dedi.

SAYFA 37

Kültürel mirası ile Ege'nin gözdesi İzmir 4-5
● Mine TOLGA ÖRNEK

İzmir'in UNESCO yolculuğu 6-7
● Melda ÇETİNER

Kendi yağıyla kavru lan şehir: Klazomenai 12-13
● Çağdaş EDİNSEL

Klaros'un en büyük kehaneti: Smyrna 14-15
● Deniz UÇAR

Tarihin ayak izleri: UNESCO Rotası 16-17-18-19
● Ayşe İdil GÖKBER

Smyrna'nın 'Kemeraltı'sı 26-27
● Özde KOCA

Kentimiz İzmir Derneği projeleriyle fark yarattı 28-29
● A. Buğra TOKMAKOĞLU

İzmir'in Yahudi mirası gün yüzüne çıkıyor 30-31-32-33
● Nihal ÖZKEN

Küllerinden doğdu 38-39
● Gökçe ADAR

Tarihin izlerinin peşinde

YEŞİLOVA ve Yassitepe höyükleri, Eski Smyrna, Antik Smyrna, Metropolis, Phokaia, Klazomenai, Efes, Pergamon, Klaros... İzmir, adeta kültür hazineleriyle çepçevre sarılmış durumda. Yeşilova'daki buluntularla 8 bin 500 yıllık tarihe sahip olduğu belirlenen kentin her noktasında başka bir hikaye var. Kimi yüzlerce yıl öncesine uzanan, kimi de yakın tarihe dayanan bu hikayelerin en somut kanıtları ise tarihi yapılar.

UNESCO YOLUNDA

Antik kentlerin taş döşeli yollarında dolaşmak, bu topraklarda yaşamış uygarlıkları keşfetmek, güneşin yüzlerce yıl aydınlattığı görkemli yapıların kalıntılarının arasında gezmek, geçmişe açılan bir kapıdan bakmak gibi.

Hele ki Türkiye'nin en büyük açık hava alışveriş merkezi olan Tarihi Kemeraltı Çarşısı'na adım attığınızda, hem bugünün tüm kokularını alır, hem de geçmişten onlarca eşsiz öykünün içine girersiniz. Hanları, otelleri, sinagogları, camileri, kiliseleriyle Kemeraltı, tarih ve kültür meraklılarının sokaklarında kaybolmak için can atacağı bir labirent. Üstelik Bergama ve Efes antik kentlerinden sonra şehrin merkezinde geniş

Özde KOCA

ozdeekoca@gmail.com

bir alanı içine alan İzmir Tarihi Liman Kenti de UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmeye hazırlanıyor. Bu çerçevede İzmir Tarihi Liman Kenti'nin UNESCO adaylık dosyası, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na teslim edildi.

SAHİP ÇIKMAK ÖNEMLİ

Avrupa'da en fazla hayranlık uyandıran şehirler, iyisi kötüsüyle tarihinin sahip çıkanlar, onunla bir olup geleceğini şekillendirenler değil midir? İzmir de gün yüzüne çıkarılmış ve keşfedilmeyi bekleyen tüm değerleriyle Avrupa kentleriyle pekala

yarışabilir. Bunun için önce kentte yaşayanların, bu değerlerin farkında olması, onları koruyup yaşatması gerekir. Sonra da bugün gerçekleştirilen birçok projeye yenileri eklenerek dünyaya tanıtılması.

İşte elinizdeki bu dergi, İzmir'in onlarca güzelliğinden birkaçıyla ilgili fikir sahibi olmak, onları merak etmek ve gezi planlarınıza dahil etmek için bir başlangıç. İçerisinde hem kentin tarihi için önemli antik kentleri, hem de kültürel mirasın korunmasında rol oynayan projeleri bulacaksınız. Keyifli okumalar.

İzmir Gazeteciler Cemiyeti Derneği
İktisadi İşletmesi Adına İmtiyaz Sahibi

Dilek GAPPİ

Yayın Koordinatörü

Sinan KESKİN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Erkan EYİGÜNGÖR

9 EYLÜL

GAZETESİ'NİN ÜCRETSİZ EKİDİR

Ek Koordinatörü

Özde KOCA

Tasarım

Selim SANVERİR

9 Eylül Gazetesi'nin ekidir, parayla satılmaz. B.T. 25/08/2022

ADRES: Akdeniz Mahallesi Şehit
Fethibey Caddesi No:73 / 31
Cezayirli İş Hanı
Konak / İZMİR
Telefon: 0 232 404 89 89
Fax: 0 232 464 89 79

BASKI YERİ:
ENKİ MATBAACILIK
Tuna Mah. Sanat Cad. No:41
Çamdibi-Bornova / İzmir
Sertifika No: 35787
Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım A.Ş. İZMİR

● gazete9eylul@gmail.com ● www.dokuzeylul.com

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir

PROJE EKİBİ

Yudum CURA - Reyhan ŞENAY

**Basın Özgürlüğü
için Örgütlü
Gazeteciler ve
Güçlü Dayanışma
Projesi**

"Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla TGS ve İGC sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir."

Kültürel mirası ile

Ege'nin gözdesi İzmir

Aristo'nun Büyük İskender'e "Görmezsen eksik kalırsın" dediği, Victor Hugo'nun prensese benzettiği, Herodot'un "Onlar, kentlerini bizim yeryüzünde bildiğimiz en güzel gökyüzü ve en güzel iklimlerinde kurdular" ifadesiyle tanımladığı, Strabon'un gördüğü en güzel İyon kentidir İzmir....

ŞAİRLERİN atası kabul edilen İonia'lı ozan Homeros'un yaşadığı kenttir İzmir. Görkemli geçmişi ile tarihe damgasını vurmuş, birçok halkı ve uygarlığı bağrına basmış kentte, güçlü kent devletleri ve krallıklar kurulmuş. Ozan Homeros'a göre kent ismini Kıbrıs Kralı Kinyras'ın kızı Miryna'dan alır... Başka bir inanişâ göre de, Elektid isimli bir kavmin yaşadığı İzmir'e Amazonlar saldırır ve kenti kuşatırlar. Halkını kurtarmak için Elektid Kralı These, Amazonların lideri Smyrna ile evlenir. Düşün hediyesi olarak da kente "Smyrna" adını verir.

İzmir ve çevresinde son yıllarda yapılan arkeolojik kazılar, kent tarihinin bilinenden çok daha eski yıllara gittiğini gösteriyor. İzmir'de ilk yerleşim yerlerinden biri olarak bilinen yer Bayraklı-Tepekule Smyrna.

DÜNYANIN İLGİSİNİ ÇEKİYOR

Bayraklı'da bulunan Smyrna Antik Kenti'ndeki arkeolojik kazılar, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Cumhuriyet Tanrıver başkanlığında sürdürülüyor. Eski Smyrna Kenti, İzmir'in Bayraklı ilçesinde yer alan küçük bir tepenin üzerine kurulmuş. Körfezin kuzeydoğusunda yaklaşık yüz dönümlük bir alanı kapsıyor. Yapılan kazılar sonucu çıkarılan tarihi

eserler İzmir Arkeoloji Müzesi'nde ziyaretçilerini bekliyor.

İzmir'in bir diğer önemli antik kenti de Efes... Antik dünyanın yedi harikasından birine, Artemis Tapınağı'na ev sahipliği yapıyor. Eşsiz mimarisi ve muhteşem yapıları ile Efes Antik Kenti, dünyanın ilgisini üzerine çeken olağanüstü antik yerleşimlerden biri. Her köşesi açık hava müzesi olan ülkemizin en özel antik kentlerinden biri olan Efes, tarih sürecinde birçok defa kurulmuş, yok edilmiş ve tekrar inşa edilmiş. Neolitik, Helenistik ve Roma dönemlerinde önemli bir yerleşim yeri olan Efes, çağının politik, ticaret, kültür ve sanat merkezi olmuş. Küçük Asya'nın başkenti olarak kabul görmüş. Efes'in ilk kurulduğu yerin bu günkü kalıntılardan daha uzakta bulunduğu biliniyor. Zamanla alüvyonlar nedeniyle kent Ayasuluk Tepesi'ne taşınmış ve buraya yeni bir kent inşa edilmiş.

UNESCO tarafından 1995 yılında Dünya Miras Listesi'ne dahil edilen Efes Antik Kenti'nin kuruluş tarihi M.Ö. 6000 yıllarına kadar uzanıyor. Kentte, uzun süredir devam eden kazılar sayesinde önemli yapılar ve anıtlar gün yüzüne çıkarılıp restore edilirken, Anadolu arkeolojisine yeni boyutlar kazandıran bilimsel sonuçlar

da elde ediliyor. Efes Antik Kenti, Anadolu'nun batı kıyısında, bugünkü İzmir ilinin Selçuk ilçesi sınırları içinde tüm ihtişamı ile sizleri bekliyor.

BİRLİKTE KURDULAR

'Ana Tanrıça Kenti' olarak tanımlanan Metropolis Antik Kenti de İzmir'de. Tarihte İyonya olarak bilinen bölgede bulunan Metropolis, savaş tanrısı Ares'i baştanrı olarak seçen az sayıdaki Yunan yerleşiminden biri. Yerli halk ile yeni gelen Yunan yerleşimcilerin bu kenti beraber kurdukları, kentte tapınım görmüş olan tanrılardan anlaşılıyor. Bunların bir kısmını lokal tanrılar oluştururken, diğerlerinin ise göç ile gelen Yunan tanrıları olduğu biliniyor. 1989 yılından bu yana sürdürülen kazılarla gün yüzüne çıkarılmaya çalışılan Metropolis'in tarihi, Geç Neolitik Çağ'dan, Klasik Çağ'a, Helenistik Çağ'dan Roma ve Bizans dönemlerine, Beylikler ve Osmanlı tarihine kadar uzanıyor. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Serdar Aybek başkanlığında sürdürülen kazı çalışmaları kesintisiz devam ediyor. Metropolis Antik Kenti, İzmir'in Torbalı ilçesi sınırlarında Özbey ve Yeniköy mahalleleri arasındaki bir tepe üzerinde bulunuyor.

HABER:

Mine TOLGA ÖRNEK

5

İLK SALDIRI PHOKAİA'YE

ŞİMDİ de her sokağı buram buram tarih kokan, birçok medeniyete kucak açmış, eski liman kentlerinden biri olan Phokaia'ya doğru yola çıkalım. Foça'da bulunan Phokaia Antik Kenti beş bin yıllık tarihin gizemini barındırıyor. Ege Bölgesi'nde bulunan Foça, İzmir'in şirin ilçelerinden biri. Bir İyon kenti olan Foça, tüm bu özellikleri ile 1990 yılında "Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak tescillendi. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1993 yılında koruma altına alındı. Foça, tarihi dokuyu korumayı başarmış nadir Ege kasabalarından biri olması ile dikkatleri üzerine çekiyor. Phokaia Antik Kenti'nde yapılan arkeolojik kazılar, bin yıllar boyunca önemli

uygarlıklarının Foça'yı yerleşim yeri olarak sürekli kullandıklarını kanıtıyor. Foça'nın geçmişi, tarihin derinliklerinden günümüze uzanan uygarlık akımlarının şaşırtıcı kaynaşmaları ile dolu. Bugün huzur dolu, güzel bir tatil beldesi olarak yaşamaya devam eden Foça'da birbiri üstüne yığılan uygarlıklar, kentin altında kat kat dizilmiş, gün yüzüne çıkmayı bekliyor. Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın ardından uzun yıllar Prof. Dr. Ömer Özyiğit'e emanet edilen kazı çalışmaları 2019 yılı sonuna dek devam etmiş.

Antik Yunan Tarihçi Herodotos, "Herodot Tarihi" adlı eserinde Perslerin İyonya'da ilk saldırdıkları yerin Phokaia olduğunu yazar.

Phokaia Antik Kenti'nin büyük bir kısmı yaşayan şehrin altında yatıyor. Tamamını görmek bir gün mümkün olacak mı bilinmez. Yine de sabırla ve titizlikle yapılan çalışmalar sayesinde antik kentin bir bölümü gün yüzüne çıkmış durumda.

Ülkemizin en güzel kentlerinden biri olan İzmir, binlerce yıl, yüzlerce uygarlığa ev sahipliği yapmış. Efes, Erythrai, Teos, Kolophon, Dios Hieron, Lebedos, Klazomenai, Metropolis, Pitane, Larissa ve Phokaia en çok bilinenlerden... Her bir köşesinden tarih fıskıran kentin, her taşının altında geçmişten bir parmak izi var. Gidin, görün, taşlara dokunun. Ve o taşlara emanet edilmiş izlerin gizeminde kaybolun....

İzmir'in UNESCO yolculuğu

Kemeraltı, Basmane, Kadifekale ve çevresi ile eski Smyrna, Yeşilova ve Yassitepe höyüklerinden oluşan İzmir Tarihi Liman Kenti, UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmeye hazırlanıyor. Bu kapsamda adaylık dosyası, Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Ersoy'a gönderildi

BİNLERCE yıllık tarihi geçmişe sahip olan İzmir'in korunması, tarihi ve kültürel mirasının gelecek kuşaklara sağlam devredebilmesi için çıkılan yolda önemli bir dönemece gelindi. Türkiye'den 84 kent UNESCO'nun geçici, 19 yer ise kalıcı listesinde yer alıyor.

İzmir ise 12 İyon kentinden Efes ve Bergama'nın UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde olması nedeniyle şanslı ve tarihten gelen ayrıcalığa sahip. İzmir Tarihi Liman Kenti Alan Başkanı Abdülaziz Ediz, İzmir Tarihi Liman Kenti'nin de UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmesi amacıyla 2018 yılında başlayan çalışmalarla ilgili bilgi verdi. Çalışmaların, İzmir Tarihi Liman Kenti'nin 2020 yılında geçici listeye alınmasıyla hızlandığını belirten Ediz, süreçle ilgili yetkilendirilen Tarihi Kemeraltı İnşaat Yatırım Ticaret A.Ş. (TARKEM) ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında protokol imzalandığını, dosyanın tesliminin 2023 yerine 2022'ye çekildiğini kaydetti.

Ediz, yaklaşık üç yıldan beri ciddi bir çalışma yürütüldüğünü söyleyerek, kentte tahribatın durdurulması, tarihi ve kültürel mirasının korunması için kalıcı listeye girmenin önemli olduğunu vurguladı.

"Dünyanın sahip çıktığına ülkenin de sahip çıkması gerekir" diyen Ediz, İzmir Tarihi Liman Kenti'nin önemini şöyle anlattı: "Yeşilova ve Yassitepe kazıları ile İzmir'in tarihi 8 bin 500 yıl öncesine gidiyor. Gelecekte yapılacak kazılar, kentin tarihini değiştirebilir. Çünkü İzmir'in tarihi, Kemalpaşa Ulucak'taki kazılarla 9 bin yıla

dayandı. Kentin merkezi 2 bin 500 yıldır yaşıyor. İnsanlar değişmiş, yapılar yıkılmış, yeniden yapılmış ama yaşam hep sürmüştü. O dönemin şartlarında kentin kurgusu için çok mükemmel planlar yapılmış. Kadifekale'de kentin kurulması, burada iç kale olması, oradan baktığımızda Menemen, Urla, Bornova, Buca, hatta Çeşme'ye kadar tüm aksı görmesi mükemmel bir planın varlığını ortaya koyuyor.

'RANTA KURBAN OLMASIN'

Ediz, şöyle konuştu: "Burayı kullanan insanların, kentin tarihinin ve kültürünün farkındalığını görmesi önemli. Çünkü zaman içinde yoğun kullanımdan ötürü alan tahrip olmuş. Kaderine bırakırsanız zaten doğa tahrip ediyor. Koruma farkındalığını yaratmada ulusal ve yerel yönetimlerin çabaları yetmediğini, uluslararası şemsiye altına alınması tüm kademeleriyle kentte yaşayanların sahip çıkma inancını ön plana çıkartacak."

Ediz, Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu'nda onaylanan Alan Yönetim Planı'nın ne anlama geldiğini şöyle açıkladı: "Alan Yönetim Planı; alanı yöneten insanların nelere dikkat etmesi gerektiğini belirliyor, kente yeni bir plan ya da

yeni mevzuat getirmiyor. Alanı yöneten İzmir Büyükşehir ve Konak belediyeleri, kamu kurumları ve mülk sahiplerinin mevzuat ve uluslararası kriterler ışığında daha hassas ve korumacı davranarak yönetmesini bekliyoruz. Alanda tarih, kültür, binlerce yıldan kalan eserler, kalesi, tiyatrosu, hanları, hamamları, vakıf eserleri, kentsel ve arkeolojik SİT alanları var. En azından bu alandaki tahribatı durdurmalıyız.

Burada yapılacak altyapı, restorasyon ve diğer çalışmalar mevzuatına göre olacak. Alanı kullanan herkes buranın farkında olacak. Alan tüm özellikleriyle, güzellikleriyle cazibesıyla korunacak; rastgele kullanılmayacak, gelişigüzel tahrip edilemeyecek, isteyen istediğini yapamayacak. Burası, "bilmedim, görmedim" diyerek ranta kurban olmasın, bir şey yapılırken tarih yok sayılmasın. Buradaki temel yaklaşım budur."

Alan Yönetim Planı içinde 5 yıllık Eylem Planı'nın hazırlandığına dikkat çeken Ediz, 2022-2027 yılları arasında bilinçlendirmeden yapılaşmaya kadar 634 eylem sıralamasının yer aldığını, sonraki 5 yılda bunların yenileneceğini anlattı. Ediz, "Artık İzmirlinin sorumluluğunu üstlendiği bir süreç işlemeye başlayacak. Sokağı kullanmadan hijyene, müşteri ilişkilerinden yapılaşmaya ve aydınlatmaya kadar alandaki tüm ihtiyaçlara yer verildi" dedi.

HABER:

Melda ÇETİNER

'ŞEHRE SAHİP ÇIKILACAK'

Abdulaziz Ediz

İZMİR'deki 3 üniversiteden mimar, arkeolog ve şehir planlama bölümlerindeki öğretim üyeleriyle 3 aydan beri yoğun çalıştıklarını anlatan Ediz, "Alan nasıl daha iyi yönetilebilir?" analizi yapılarak iyi bir plan hazırlandığını söyledi. Alandaki şahıs ve kamuya ait tüm yapıların envanterinin çıkarıldığını, rölöve çalışmalarının yapıldığını ifade eden Ediz, şu ifadeleri kullandı: "634 eylem; her kurumun tek başına değil, birlikte ne yapacakları içeriyor. Alanı doğru okumaya ve algılamaya, verileri gerçekçi toplamaya çalıştık. Gerçekler ancak net ortaya konulursa, alanın korunması ve geleceğe bırakılmasının yol ve yönetimi daha iyi belirlenebilir. Temennimiz bu planın raflarda değil, herkesin elinin altında ve ajandası haline gelmesidir. Vali'den Belediye Başkanı'na, özel ve tüzel kişiye kadar herkes ne yapacaksa buna bakarak, uygulamaya geçsin. Bu alanı yine bugüne kadar kim yönetmişse, yine onlar yönetecek. Doğru yönetmek için ortak karar ve planlama stratejisi oluşmuş oldu."

KARAR 2024'TE VERİLECEK

DOSYANIN, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na teslim edildiğini, istenmesi halinde sonraki ay da revizelerin yapılabileceğini belirten Ediz, bakanlığın uygun görmesi halinde Eylül ayı sonunda UNESCO Komisyonu'na gönderme kararı alabileceğini söyledi. UNESCO'nun, başvurunun ardından ayrıntılı değerlendirme yaparak, kararını 2024 yazında vermesini beklediklerini belirten Ediz, "Kalıcı listeye girmek ne getirecek?" sorusuna, "8500 yıllık tarihi kulvardaki alanın bundan sonra korunmasına, tahribin azalmasına şehirdeki insanların sahiplenmesini, şehre sahip çıkmayı getirecek. Asıl iş, kalıcı listeye girdikten sonra başlayacak" karşılığını verdi.

İZMİR AĞACININ KÖKLERİ

İzmir'in tarihini günümüzden 8500 yıl öncesine götüren Neolitik yerleşim yeri Yeşilova Höyüğü, Batı Anadolu kıyılarında, Akdeniz çevresinde ortaya çıkan uygarlık yolculuğunun başlangıcına ışık tutuyor

TARİHİN her döneminde Batı Anadolu ve Ege'nin en önemli çekim ve güç merkezi olan, bölgesindeki sosyo-ekonomik liderlik rolünü elden bırakmayan bu şehirde gelişme, büyüme, ilerleme 8500 yıldır durmaksızın devam ediyor. Bugünü iyi değerlendirebilmek ve geleceğe doğru başarılı bir yönelişe sahip olabilmek için, İzmir'deki insan etkinliğinin ilk çıkış noktasına yakından bakmak gerekiyor. Neolitik yerleşim yeri Yeşilova Höyüğü bu açıdan büyük önem taşıyor. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Zafer Derin başkanlığında yürütülen kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan buluntular, İzmir'in en eski halkına ilişkin bilgilere ulaşılmasını sağlıyor. Yeşilova Höyüğü'nde elde edilen ve sergilenen eserler, ziyaretçilere zaman tüneline yolculuk hissini yaşıyor.

MEDENİYET BURADA BAŞLIYOR

Doç. Dr. Zafer Derin, bilinen en eski İzmirililerin 8500 yıl önce Yeşilova Höyüğü'nde yaşadığını belirterek, "Anadolu bütün kültürlerin odak noktasıdır. Medeniyetin beşiği burasıdır. Anadolu kültürel açıdan geçiş noktası değil, başlangıç noktasıdır. Anadolu'nun gelişmiş yerli kültürünün yerine Avrupa'dan gelen göçlerle

daha ilkel yapıdaki toplumların ortaya çıktığını saptamaktayız. Bunun örneğini Yeşilova Höyüğü'nün hemen yakınında yer alan 5000 yıllık Yassitepe Höyüğü'nde görüyoruz" dedi.

IPEK YOLU'NUN İLK NOKTASI

Doç. Dr. Derin, 8500 yıl önce Yeşilova Höyüğü'nde yaşayan barışçı ve dönemine göre uygar olan topluluğun zamanla yok olduğunu, 6000 yıl önce Avrupa üzerinden bölgeye geldiği tahmin edilen savaşı ve uygarlık seviyesi daha düşük grubun onların yerini aldığını söyledi. Yassitepe Höyüğü'ne de yerleşen bu topluluğun uygarlıkta geri oluşunu ürettikleri pişmiş toprak eşyaların daha kaba yapıllı olmasından anladıklarını anlatan Derin, zamanla bu topluluğun da uygarlaştığını, biraz daha kaliteli toprak kaplar yapmaya başladıklarını belirtti.

Yeşilova yerleşiminde kurulmuş kırma çatılı Neolitik yapıların yerini, daha geç dönemlerde Avrupa'dan gelen kabilelerin dallardan ve dolgu malzemesinden yaptıkları koni çatılı kulübelerin aldığını anlatan Derin, şöyle konuştu: "Devam eden kazı çalışmaları, İzmir'in geçmişini, 8500 yıl önceki ilk İzmirililerin sosyal yapısını ortaya çıkaracaktır. 5000 yıl önceki İzmirililerin ilk ticari

faaliyetleri, bugün de bir ticari merkez olan Forum Bornova'nın hemen önünde konumlanan Yassitepe'de görülüyor. Tıpkı Troya kenti gibi burada da bir iç ve bir dış kent var. Ticaret deniz ve kara yoluyla yapılıyor. İpek Yolu'nun Anadolu'daki başlangıç noktası olan Yassitepe, çanak çömlekler, üzüm, şarap, bronz metal işçiliği, ilk ticari buluntuların olduğu bir yerleşim."

Yeşilova ile Yassitepe'nin aynı döneme ait olmamasına rağmen toplumsal, sosyal ve ticari gelişmişliği izleyebilme açısından birlikte değerlendirilmesi gerektiğini aktaran Derin, şöyle devam etti: "8500 yıl öncesinin yerleşimi Yeşilova Höyüğü'nde de mühürler var ancak bir eşyayı kişiselleştirme amaçlı olarak kullanıldıkları anlaşılıyor. 5000 yıllık Yassitepe'de ise sadece ticaret yerleşimlerinde bulunan mühürlere rastlıyoruz. Yassitepe Höyüğü ile yerleşimin kent olma özelliğini kazandığı ilk döneme ulaşılmış oluyoruz. Ticari, sosyal, dinsel, tapınma amaçlı yapılaşma görülüyor. Neolitik dönemin yerleşimi olan Yeşilova son derece barışçılken; Tunç çağı dediğimiz döneme ait olan Yassitepe, ticaretin, zenginleşmenin ve onun getirdiği mücadelenin sonuçlarının görüldüğü bir yerdir."

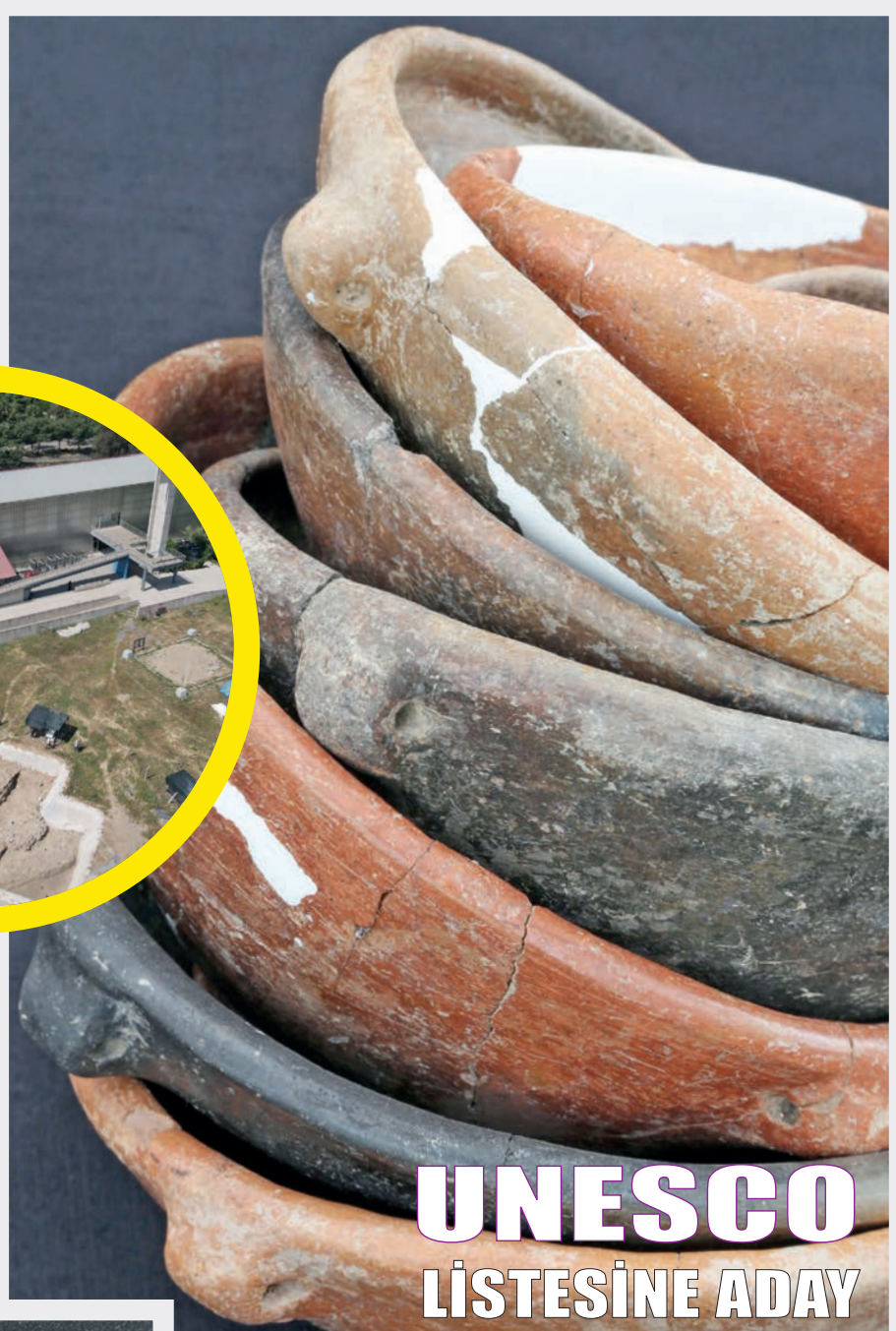
HABER:

Neşe UZUNKAYA

9

BALIK SEVER İZMİRLİLER

KAZI buluntularının, Yeşilovalıların sosyal yapısı ve başlıca yaşam kaynaklarından olan denizle ilişkileri hakkında bilgi sağladığını ifade eden Derin, "Beslenme ihtiyacını karşılamada tarımsal ürünlerin yanı sıra deniz ürünleri de tercih edilmiş. İnsanlar denizden yiyeceklerini çıkarmayı biliyorlarmış. Bol miktarda balık ağı ağırlıkları buluyor, yaygın olarak ağ balıkçılığı yaptıklarını anlıyoruz. Kum midyesi kabuğuna çok rastlıyoruz. Çipuranın, levreğin ilk İzmirliilerin de menüsünde yer aldığı, bulduğumuz balık kılıçlarından anlıyoruz. 8500 yıl önceki İzmirliilerin de üzümüyle, şirasıyla, çipurasıyla bugünküne benzer şekilde beslendiklerini söyleyebiliriz" dedi. Derin, Yeşilova'daki yerleşim hakkında şu bilgileri verdi: "Tıpkı bizler gibi onlar da bireyselliği seviyorlardı. Evlerini birbirinden ayrı olarak yapıyorlardı. O günün şartlarında yaşamları modern diyebileceğimiz bir tarzda. Burada üst üste 10 tane Neolitik köy var. Yıkılıp, üstüne yenisi yapılmış. Son 2-3 köy kültürel açıdan en zengin, en ileri döneme ait. Bu dönemlerin sonunda Yeşilova Höyüğü'nde yerleşim sona eriyor. Yaşadıkları yeri terk etmelerini gerektirecek bir saldırı belirtisi görmüyoruz. İklim değişimi üzerinde duruyoruz. Daha önce düşük seviyelerde olan deniz suyu sıcaklığı ve derinliği cilalı taş devrinin başlarında; buzulların eridiği, iklimde ısınmanın yaşandığı, deniz seviyesinin yükseldiği bir dönemde günümüzdeki seviyelere geldi."

UNESCO
LİSTESİNE ADAY

KAZILARDA ortaya çıkarılan buluntulara yer verilen Ziyaretçi Merkezi'nde toplumla iç içe arkeoloji anlayışını yerleştirmeye önem verdiklerini ifade eden Zafer Derin, "Bu yıl gerçekleşmesini planladığımız hedeflerimiz var. Koruma çatısı yapılacak. Yassitepe turizm odaklı hale getirilecek. İzmir Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde her iki Neolitik yerleşimin de 'Tarihi Liman Kenti İzmir' başlığı altında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınması için başvuruda bulunuldu. Ticari yönü ve kültürel devamlılığı günümüze kadar devam etmiş olan böyle bir başka kent Akdeniz çevresinde bulunmuyor" ifadelerini kullandı.

95 YAŞINDA BİR ÇINAR

Kapılarını resmi olarak 15 Şubat 1927 yılında açan İzmir Arkeoloji Müzesi'nin kuruluşunun 95'inci yılı kutlanıyor. Batı Anadolu'daki en büyük müze olan mekan, İzmir'in Cumhuriyet tarihindeki ilk arkeoloji müzesi olma özelliği taşıyor

İZMİR Arkeoloji Müzesi, bugün UNESCO Geçici Dünya Miras Listesi'nde bulunan Kemeraltı ve çevresini kapsayan İzmir Tarihi Kent Merkezi'nin tam da başlangıç noktasında yer alıyor. Konak'ta Bahribaba Parkı içinde inşa edilen ve engelli dostu olarak yenilenen üç katlı modern müze binasında eserler 5 bin metrekarelik alanda sergileniyor. İzmir Arkeoloji Müzesi'nde tarih öncesi çağlardan Bizans Dönemi'ne çok sayıda eser bulunuyor. Bir bölge müzesi olan bu mekanda Agora (Konak-Basmane), Bayraklı (Smyrna), Yeşilova, Ulucak (Kemalpaşa), Limantepe (Urla), Panaztepe (Menemen), Metropolis (Torbalı), Teos (Seferihisar), Klazomenai (Urla), Aydın (Afrodisias), Tire, Efes ve Bergama'dan gelen eserler ziyaretçilerle buluşuyor.

Müzenin zemin katında tüm eserlerin ayrı kategorilerde korunup saklandığı eser depoları, bir restorasyon laboratuvarı, kütüphane ve arşiv, ilk katta ise idari bölümler yer alıyor. Orta kat müzenin ikinci katı ve aynı

zamanda giriş katı özelliğini taşıyor. Konferans salonu ve üç koridordan oluşan taş eserler salonu bu katta yer alıyor. Mermer ve taş heykeltıraşlık eserleri içeren büyük heykeller, büstler, portreler ve masklar sergileniyor.

Müzenin en çarpıcı eserlerinden biri olan ve Roma Dönemi'ne tarihlenen mermer heykelin Efes'in kurucusu Androklos'a ait olduğu düşünülüyor. Zemin katta bulunan ve Kadifekale'den çıkartılmış Geç Antik Çağ'a ait mozaikli alanı da orta katta izlemek mümkün.

TARİHİ ESER GEÇİTİ

Müzenin üçüncü katında Ege Denizi'nde batıklardan çıkan, bronz oluşu nedeniyle bozulmadan bugüne kadar ulaşabilen 'Koşan Atlet Heykeli' ve 'Demeter Heykeli' müzenin en ilgi çeken eserleri arasında yer alıyor. Bronz heykellerle aynı katta sergilenen Hazine Odası da yine ziyaretçilerin en çok ilgisini çeken bölümlerden. Arkaik, Klasik, Helenistik, Roma, Bizans ve İslami döneme ait sikkeler, Helenistik, Roma ve Bizans Dönemlerine ait

altın, gümüş ve kıymetli taşlardan süs eşyaları ve de cam eşyalar da müzenin bu katında görülebiliyor. Hazine Odası'nda yer alan, ince bezemesiz yapraktan yapılmış altın ağız ve göz bantları dönemin alışkanlıklarına ilişkin ipucu verirken bölgemizin zenginliğini de sergiliyor. Aynı alanda Etnoğrafya Müzesi'yle de komşu olan İzmir Arkeoloji Müzesi'nin bahçesi de içerisi kadar zengin eserlerle bezeli. Yazıtlar, heykeller, mezar stilleri, mimari öğeler ve çok farklı dillerde yazılmış epigrafi koleksiyonu bahçede yer alıyor. Koleksiyon Türkiye'nin Antik Yunanca ile ilgili en geniş kapsamlı yazıt koleksiyonlarından biri olarak biliniyor. 1940'lı yıllardan başlayarak çok sayıda kurtarma kazısı yapan, Türkiye'nin arkeolojik kazı çalışmaları açısından en yoğun müzelerinden biri olan İzmir Arkeoloji Müzesi'nin depolarında yaklaşık 200 bin eserin bulunduğu tahmin ediliyor. Müzede sergilenen eserlerin ise bu sayının çok daha altında olduğu biliniyor.

HABER:

Saadet ERCİYAS

11

MUSTAFA Kemal Atatürk'ün emriyle kurulan müzede, dönemin İzmir Valisi Kazım Dirik, Kurucu Müdür Aziz Ogan ve Selahattin Kantar'ın katkılarıyla eser toplama çalışmaları 1924 yılında başlamış. Müze için koleksiyon çalışmaları sürerken bir yandan da müze içinde bulunan resim galerisi ve kütüphane de kurulmuş. İlk olarak 1927 yılında Basmane Kapılar'da bulunan ve Yunan işgalinin arkasından terk edilen Aya Vukla Kilisesi'nde, 'Asar-ı Atika Müzesi' adıyla açılmış. Müzede sadece İzmir'den değil, Bayraklı, Agora, Klaros, Notion, Pitane, Klazomenai, Bergama, Efes, Teos gibi ören yerlerinden gelen eserler sergilenmiş. Müzeyi 1931 yılında gezen Mustafa Kemal Atatürk, müzeye ilişkin olumlu görüşlerini hatıra defterine yazmış. Yıllar içinde bölgeden gelen buluntular arttıkça kabına sığmayan bir müzeye dönüşmüş. 95 yıllık süreçte bir çok kez yer değiştirmiş. 1943 yılında Asar-ı Atika Müzesi ismi, 'İzmir Arkeoloji Müzesi' olarak değiştirilmiş.

İNŞA TARİHİ 1970

Müzeye getirilen buluntular binaya sığmayınca, eserlerin bir kısmı 1951 yılında Kültürpark'ta bulunan Milli Eğitim Pavyonu'na taşınmış. Bugün Eski Seramik Eserler Binası olarak kullanılan ve İtalyan Mimar Bruno Taut'un eseri olan yapı da sergilemeye yetmeyince 1970'li yılların sonunda Bahri Baba Parkı içinde bugünkü müze binası inşa edilmiş. İzmir Arkeoloji Müzesi'nin 2000'li yıllara gelindiğinde teşhir kapasitesinin

dolması bir başka arayışa yöneltmiş yöneticileri. Bu kez Kültürpark'taki eski müze binası ile yanındaki iki bina mülk sahibi İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından onarılarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'na devredilmiş. 2004 yılında Tarih ve Sanat Müzesi adıyla açılan bina 13 bin 320 metrekarelik alandaki üç ayrı mekanda sergileme olanağı sağlamış. Ziyaretçiler bugün Kültürpark'taki müzenin

sadece Taş Eserler Binası'nı gezebiliyor. Diğer iki bölüm 2021 yılında kapatılarak yeniden İzmir Arkeoloji Müzesi'ne taşınmış. 95 yıllık müzenin yolculuğu büyük olasılıkla burada bitmiş değil. Alsancak'taki eski Tekel Sigara Fabrikası alanında yapımı büyük bir hızla süren Ege Medeniyetleri Müzesi, bir süre sonra Arkeoloji Müzesi'nin yeni evi olacak gibi görünüyor.

Müzenin kuruluşunda emeği geçen üç isim

CUMHURİYET döneminde bir ilk olma özelliği taşıyan, 95 yaşındaki İzmir Arkeoloji Müzesi'nin kuruluşunda özellikle üç ismin büyük emeği var. Bu kişilerden ilki, tarihi eserlere ilgiyle bilinen, arkeolojik eserlerin gün ışığına çıkarılması ve korunması, araştırılması ve yayınların yapılması için çabalayan İzmir Valisi Kazım Dirik (1881-1941). Dirik, Asar-ı Atika Müzesi'nin yanı sıra

İzmir Havalisi Asar-ı Atika Cemiyeti'ni kurmuş ve başkanlığını da yapmış. İkinci isim, İzmir'de uzun yıllar Asar-ı Atika müfettişliği yapan, İzmir Asar-ı Atika Müzesi'nin yanı sıra Bergama ve Efes müzelerinin kuruluş çalışmalarına başlayıp, müze koleksiyonlarını hazırlayan müzenin ilk müdürü Aziz Ogan (1888-1956). Ogan, daha sonra İstanbul Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü'ne

atanmış. Üçüncü isim de, Ogan'ın İstanbul Müzeler Müdürlüğü'ne atanması üzerine görevi üstlenen kurucu müdürlerden Selahattin Kantar (1878-1941). Kantar'ın 1932-1941 yılları arasında Efes Müze Müdürü olarak ekipteki araştırmacılarla birlikte Smyrna Agorası'nın ortaya çıkarılan kazılara öncülük yaptığı ve dünyaya duyurulmasında büyük emeği geçtiği biliniyor.

KENDİ YAĞIYLA KAVRULAN ŞEHİR: KLAZOMENAI

Klazomenai'yi anlamak için ilk olarak İyon devlet yapısını iyi bilmek gerekir. İzmir'in en güzel sahil ilçelerinden biri olan Urla'da bulunan Klazomenai, 12 İyon kentinden sadece biri. Onu öne çıkaran özelliği ise zeytini işleyerek, zamanla bir ihracat ürünü haline getirmesi. Şimdi gelin bu güzel liman kentini hep beraber yakından tanıyalım

ANADOLU'da bugünkü İzmir ve Aydın illerinin sahil şeridinde Antik Çağ'da 'İyonya' denir. İyonlar, 12 şehir devleti kurmuşlardır. M.Ö. 1000 yılında kurulduğu tahmin edilen bu şehirler kısa bir süre içinde gelişerek batının uygarlık merkezi haline gelmiş. İyonya, halkı baskı altına almayan ve resmi bir dine sahip olmayan ender ülkeden biridir. Bölgede bulunan 12 bağımsız sahil kenti Phokaia (Foça), Klazomenai (Urla), Erythrae (İldırı), Teos (Sığacık), Kolophon (Menderes), Lebedos (Ürkmez), Ephesos (Efes), Priene (Söke), Mydnos (Gümüşlük) ve Miletos (Milet) ile birlikte Khios (Sakız) ve Samos (Sisam) ada kentleri idi. Gelelim sokakları zeytin kokan liman kenti Klazomenai'ye.

EN UZUN SÜRELİ YERLEŞİM

Şehir aslında Limantepe'de anakarada bulunmaktayken, Perslerin M.Ö. 5'inci yüzyılın başlarında İyonya isyanı sırasında, sahilin hemen dışındaki Karantina Adası'na taşınmıştır. Bölge halkı isyanlar ve kuşatmalarla geçen dönemde gelgitler yaşamıştır. Klasik çağlarla birlikte en az 4000 yıllık bir tarihi yansıtan Limantepe, Ege sahil bölgesinin bilinen en eski ve uzun süreli yerleşimine sahip merkezi konumundadır. Şehrin bugün bile Karantina adasını anakaraya bağlayan kalıntılarını gözlerinizle görmeyiz mümkün. Urla İskele Mahallesi'nde bulunan pazaryerinin hemen yanından girişi bulunan antik kentte kazı çalışmaları geniş bir alanda halen devam ediyor. Alanda çeşitli devlet ve özel üniversiteler ile İzmir Büyükşehir Belediyesi desteğiyle burada keşfedilen zeytin işleme fabrikasının ve depolama alanlarının bir kopyası yapılmış. Özellikle bu gibi antik kentlerde örnek ev yapıları ve ticari hayata dair dükkan bölüm canlandırılmaları ziyaretçilerin daha geniş bakış

açısı ile gezmelerine olanak tanıyor.

Klazomenai'yi önemli yapan, zeytinyağı işliğinin burada bulunması. Anadolu'da zeytinin ne zaman yağa dönüştürüldüğü tam olarak bilinmiyor. Klazomenai'de yapılan kazılar sonucunda zeytinin içerdiği su ve ayrıştırma işleminde kullanılan toprak kaplar; zeytini ezmekte kullanılabilecek el havanları, öğütme taşları bulunmuş. Bunlar büyük ölçekli yağ üretiminden çok, hane içi yağ gereksinmesini karşılayan taşınabilir basit aletlerdi. Ancak Klazomenai'de ortaya çıkarılanlar, büyük üretime yönelikti. Kazısı tamamlanan zeytinyağı işliği dünyada bugün de kullanılan teknolojinin

2600 yıl önce ilk defa bu bölgede geliştirildiğini kanıtıyor. Yani özetle Klazomenai zeytinyağını önce kent sakinlerinin kullanımına daha sonra da işlikleri büyütürerek, bir ihracat kalemi haline getirdiği anlaşılıyor. Yağın kent sakinleri tarafından bir ihracat kalemine dönüşmesinin sebebi İyon devlet yapısı. 12 kentin birbirleriyle ticaret yollarının bitiş noktasında bulunmaları, tarım ve deniz ticareti sayesinde gelişmelerine sebep oldu. Akdeniz dünyasında buğdayla birlikte kültür yaratan üç üründen biri olan zeytinin insanlık tarihindeki önemini bu müze sayesinde kavrayabilirsiniz. Kültür yaratan diğer iki ürünse üzüm ve incirdir.

HABER:

Çağdaş EDİNSEL

13

TANRI APOLLO'YU TAŞIYAN KUŞ

GÜMÜŞ sikkeleri bastıran ilk şehirlerden biri olma özelliğini taşıyan Klazomenai'de basılan gümüş bir sikke, kent'in ana tanrısı Apollo'nun kafasını betimlemektedir. Efsaneye göre, kuğular Apollo'nun her yıl

Hyperboreans ülkesindeki kış evinden güneye uçtuğu arabayı çekmektedir. Klazomenai çok sayıda kuğuya evsahipliği yapmıştır ve 'klazo' fiilinin yabancı kuşların çağrısını tanımlamak için kullanıldığı

düşünölmektedir. Yani gümüş sikkenin ön yüzündeki kuğu hem Apollo'nun bir özelliği hem de Klazomenai adında bir cinstir. Tabii bugün bu türü gözlemlene şansımız ne yazık ki yok.

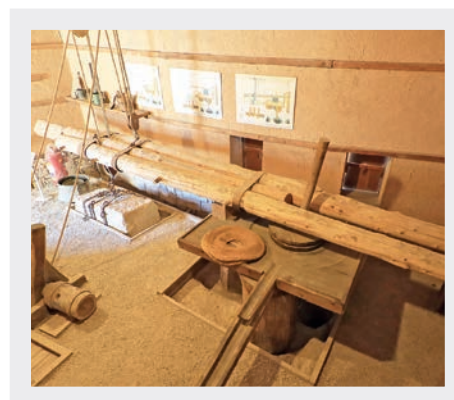

YUNAN nehir tanrısı Achelous'u betimleyen, boğa, kuş ve çanak şekli verilen kapların, 2 bin 600 yıl önce Urla ve çevresinde yaşayanlar tarafından tanrılara adanarak, mezarlara gömüldüğü bilgisi kaynaklarda yer alıyor. Klazomenai Antik Kenti çevresindeki kazılar sırasında bir nekropol alanında 2014 yılında bulunan Milattan Önce 600'lü yıllara tarihlenen 4 eseri, İzmir Arkeoloji Müzesi'nde görebilirsiniz.

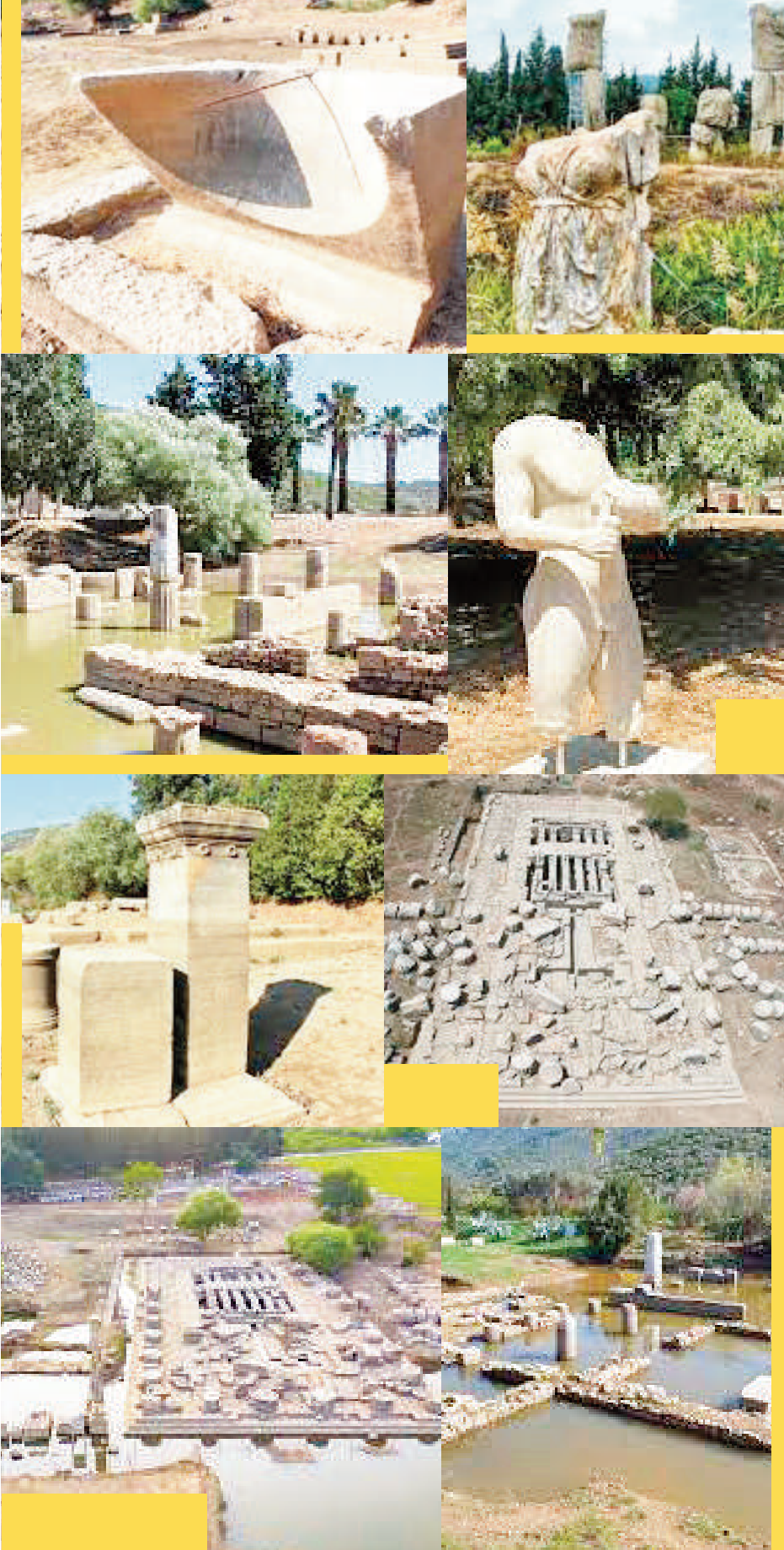

19'uncu yüzyılın sonlarında Klazomenai civarında yaklaşık 2 ton ağırlığında büyük bir pişmiş toprak lahit ve kapak keşfedilmiştir. M.Ö. 500 yıllarına tarihlenen eski bir

Yunan eseri olan cenaze eşyaları savaş sahnelerini, araba yarışlarını, avları ve geometrik desenleri tasvir etmektedir ve şu anda Londra'da British Museum'un koleksiyonunun bir parçası olarak sergilenmektedir.

KLAROS'UN EN BÜYÜK KEHANETİ: SMYRNA

Antik dünyanın ünlü bilicilik merkezi Klaros'un kahinlerinin en önemli kehanetlerinden biri Smyrna'nın kuruluşudur. Büyük İskender, gördüğü rüyayı yorumlatmak için kahinleri ziyaret eder ve İzmir'in hikayesi böyle başlar

KLAROS'ta gerçekleştirilen en büyük kehanet, belki de İzmir'in (Smyrna) kuruluşudur. Büyük İskender, İzmir'i aldıktan sonra bugünkü Kadifekale'de (Pagos) uykuya dalar. Rüyasında, kendisine uyuduğu yerde bir kent kurulması söylenir. İskender, bu rüyayı yorumlatmak ve yeni kuracağı kentin yerini danışmak üzere Klaros'taki Apollon kahini Lisimahos'a başvurur. Tanrının Lisimahos'a verdiği cevap şöyledir: "Kutsal Meles çayının dışındaki Pagos'ta oturacak olan halk, üç hatta dört kat daha mutlu olacak."

Böylelikle İskender, M.Ö. 4'üncü yüzyılda Kadifekale eteklerinde İzmir'i (Smyrna) kurar. Günümüzde, İzmir halkı o dönemden çok daha mutlu mudur bilmiyoruz ancak, İzmir tarihsel süreçte olumsuzluklar yaşasa da, bir anka kuşu gibi küllerinden yeniden doğarak, tüm dünyanın hayran olduğu bir kent olma özelliğini korumuştur.

APOLLON ADINA YAPILMIŞ

Doğal güzelliklerinin yanı sıra büyük bir tarihsel mirasa da evsahipliği yapan İzmir, dünyanın en eski kehanet merkezini bünyesinde bulunduruyor. Klaros'un kuruluş tarihi tam olarak bilinmese de M.Ö 13'üncü yüzyılda Kolophon'un baş tanrısı Apollon adına inşa edildiği sanılıyor. 12 İyon kentinden biri olan Kolophon'a ait bir kehanet merkezi olan Klaros Kutsal Alanı, İzmir'in Menderes ilçesinde ve kent merkezine 50 kilometre uzaklıkta yer alıyor. Kehanet tanrısı Apollon'un Anadolu'daki iki önemli kehanet merkezinden biri olan ve bunun yanında bir antik çağ tapınağında kült heykellerinin bulunduğu nadir kutsal alanlardan biri olan Klaros'ta restorasyon ve konservasyon çalışmaları halen devam ediyor. Elde edilen arkeolojik bulgular bize Klaros'un sadece İyonya'nın değil, tüm dünyanın en önemli kutsal alanlarından biri olduğunu gösteriyor. Klaros, her ne kadar Apollon Tapınağı ile öne çıksa da son yıllarda yapılan kazılar Klaros'un, Didim ve Delphi kehanet merkezlerinden daha önce kurulmuş olduğunu ortaya koymuş durumda. Dolayısıyla Klaros, döneminin ünlü kutsal alanlarından biri olmasının yanı sıra antik dünyadan bildiğimiz kehanet merkezleri arasında en eski olma özelliğine sahip. Klaros Kehanet Merkezi, Büyük İskender'in başvurusunun ardından, kişisel başvuruları da kabul etmeye başlayan bir kehanet merkezi. Böylelikle ilk ulusal kehanet merkezi olma ünvanını da sahip olmuş.

HABER:
Deniz UÇAR

15

KEHANETİN ARDINDAN KURBAN

KEHANETLERİN gerçekleşmesinin ardından kurban kesimi gibi ritüellerin yapıldığı merkezde ilk bilicilerin kadın olması göze çarpıyor. Klaros, her ne kadar Rhadikos ve Manto'nun çocukları olan Mopsas döneminde ünlense de, ilk kadın bilicinin Manto olduğu ve ileriki dönemlerde biliciliğin erilliğe evrildiği

bilgisine ulaşıyor. Klaros Felsefe Akademisi'nin kurucularından Prof. Dr. Kamuran Elbeyoğlu, "M.Ö. 13'üncü yüzyıl sonunda Akhalar, Karyalılar'ın kurmuş olduğu Kolophon kentine yerleşiyor. Günümüzde yaşanan süreçler bu zamanda da yaşanıyor ve gelen göçmen topluluklar bölgede istenmiyor. Göçmen gruplar

güçlerini birleştirmek için ilk göçmen grubun kurucusu olan Giritli Rhaikos, daha sonra Thebai'den gelen bir göçmen grubundaki Manto ile evleniyor" diyerek, Klaros Kehanet Merkezi'nin Manto'nun gözyaşlarından oluştuğuna inanıldığına ve bölgede hala bir su birikintisinin olduğuna dikkat çekti.

HAK ETTİĞİ DEĞERİ GÖRMÜYOR

Kamuran Elbeyoğlu

M.S. 4'üncü yüzyılda Hıristiyanlığın yayılması ile terk edilen Klaros'un halen hak ettiği değeri bulamadığını ifade eden Prof. Kamuran Elbeyoğlu, sözlerini şöyle sürdürdü: "Klaros Kehanet Merkezi 12'nci ve 13'üncü yüzyıllarda dünyanın tek yazılı kehanet merkezi olarak ün salmıştır. Bölgemizde bulunan bu çok önemli tarihi mirasa sahip çıkmamız gerekiyor. Klaros'a 13 kilometre uzaklıkta bulunan, şimdiki adı Değirmendere olan Kolophon'da; tek tanrılı dinlere geçiş sürecinin ve hatta felsefenin temeli, dönemin filozoflarından Ksenofanes tarafından atılmıştır. Ksenofanes, tanrı inancına eleştirel yaklaşarak, hem felsefenin temeli olan

eleştirel düşüncüyü getirmiş, hem de tanrının hiç kimseye ve hiçbir şeye benzetilemeyeceğini söyleyerek tek tanrılı dinlerin doğmasına zemin hazırlamıştır. Bu topraklarda aynı zamanda sanat da çok gelişmiştir. Gitar ve lir de ilk defa burada kullanılmıştır. Sanatı aracı yaparak Klaros'un felsefesini tanıtmayı hedefliyoruz. Kurmuş olduğumuz Klaros Felsefe Akademisi ile Klaros'un hem tüm dünyaya tanıtmak hem de Klaros'un geçmişinin küllerinden, geleceği inşa etmeyi amaçlıyoruz. Klaros'a ilgi son zamanlarda artmaya başladı. Buradaki kazıların ve çalışmalarının sürdürülebilirliği çok önemli."

KEHANETLER NASIL GERÇEKLEŞTİRİLİYORDU?

- **GECE** dolunay zamanlarında ve dolunay ışığında kehanet söylenebiliyordu.
- Dolunay başlamadan 24 saat önce kahin, kehanet odasında oruca yatıyordu.
- **RAHİP**, kehanet odasının kapısını çalarak geliyor ve kahinin kulağına soruları fısıldıyordu. Bu sırada kahin hiç konuşmazdı.
- **KAHİN**, Klaros'un ilk kadın bilicisi olan Manto'nun gözyaşlarından oluştuğuna inanılan su birikintisi ile orucunu açar ve elini yüzünü yıkardı.
- **TANRIYLA** iletişime geçer, vahiy yoluyla soruların cevaplarını alırdı.
- **DIŞARIYA** çıkarak cevapları rahibin kulağına söyler, rahipler cevapları yazmana yazdırırdı.
- **KLAROS**'tan kehanet isteyenlerden yanlarında ergenliğe yeni giren 7 erkek ve 7 kızdan oluşan bir koro getirilmesi istenirdi. Koro, kehanetlerin yapıldığı sırada ellerindeki defne yapraklarını sallayarak, sunağın ve tapınağın önünde tanrıya ilahiler okurdu.
- **KEHANET** isteyenler, aldıkları cevap karşılığında belirli bir ücret öderler ve kurban keserlerdi.

'EKONOMİYİ DE CANLANDIRABİLİRİZ'

KLAROS Felsefe Kulübü kurucularından sosyobilimci Dr. Osman Sirkeci'ye göre Klaros'un bir başka özelliği de ekonomik potansiyelinin yüksek olması. Bölgede eski çağlarda kolofonyum üretimi yapıldığını ve kolofonyumun deniz aşırı ülkelere satıldığını belirten Sirkeci, şöyle konuştu: "Kolophon yerleşkesi dünya için çok önemli bir üretim gerçekleştiriyor. Kendi isimleriyle ürettikleri kolofonyum (reçine) maddesini deniz aşırı ülkelere satarak zenginleşiyorlar. Ayrıca merkezde at yetiştiriciliği yapılıyor. Yetiştirilmiş

Osman Sirkeci

olan kaliteli atlar başka ülkelere satılıyor. Bölge o kadar zenginleşiyor ki; bölgede bir darphane açılıyor. Refaha ulaşan halk böylelikle sanatla ve felsefeyle ilgilenmeye başlıyor. Bu zenginlik, Klaros Kehanet Merkezi kurulması fikrini ortaya çıkarıyor. Biz, Klaros Felsefe Akademisi olarak mirasımızı felsefe ve sanat ile harmanlayarak, yeni kuşaklara aktarmak ve hatta Kolophon bölgesinin ekonomik zenginliklerine de yeniden hayata geçirmek. Külü, toprağı kaldırıp, işleyip mücevher haline getirerek, gelecek kuşaklara iletmek istiyoruz."

KÜLTÜREL MİRAS SİYASET ÜSTÜDÜR

GEÇTİĞİMİZ günlerde Yunanistan'da bulunan Delphi Tapınağı'nı ziyaret ettiklerini ve burada belediye başkanıyla da görüşerek, çok verimli bir kültür alışveriş yaptıklarını söyleyen Elbeyoğlu, "Bu görüşme bizi çok mutlu etti. Böylesine gergin ve savaş ortamının olduğu bir süreçte iki ülke arasındaki kültürel paylaşımlar çok sevindirici. Kolophon eski çağlarda bir üretim merkeziydi ve yapılan ticaret sonucu çok zenginleşmişti. Daha sonraki çağlarda bu bölgedeki maddi zenginlik yok oldu ancak kültürel zenginlik, toprağın altından hala çıkıyor" dedi.

TARİHİN AYAK İZLERİ:

UNESCO ROTASI

İzmir, Nazım Hikmet'in tasviriyle 'Akdeniz'e bir kısırak başı gibi uzanan' Anadolu'nun en batıdaki kenti. 8500 yıldır biriktirdikleriyle geleceğe emin adımlarla yürüyen İzmir, UNESCO ile taçlanıyor

TARİHİ dokusuyla hala dünyanın her tarafından gezgin ve turistlerin ilgisini çeken İzmir'in güçlü mirası evrensel düzeyde de onay gördü ki, Bergama ve Efes antik kentleri, bugün UNESCO Dünya Mirası Kalıcı Listesi'nde yerini almış durumda. Ayrıca UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne giren Foça, Çandarlı ve Çeşme kaleleri ile Birgi bu anlamda İzmir'in en önemli zenginlikleri olarak dikkat çekiyor.

Efes Antik Kenti, tarihsel adıyla Ayasuluk, günümüzdeki adıyla Selçuk ilçesinde yer alıyor.

Selçuk, üç semavi dinin yayılıp genişlediği bir coğrafya olarak tüm dünyanın dikkatini çeken bir bölge. Artemis Tapınağı ile paganizm dönemine; Meryem Ana Evi, Meryem Kilisesi, St. John Kilisesi ve Mezarı ile Hıristiyanlık dönemine ait en iyi yapılar olarak bu ilçede yer alıyor. Selçuklu sanatının en önemli eserlerinden biri olan ve İslamiyet devrine tanıklık eden en iyi örnek ise İsa Bey Camii.

KİMLİĞİNİ YANSITİYOR

Efes Antik Kenti, İzmir'in adeta kimliği haline gelmiş açık hava müzelerinden. M.Ö. 6 binlerde kurulan Efes, efsaneye göre Amazon adı ile bilinen savaşçı kadınlar tarafından kurulmuş. Efes (Ephesus) ismini, ana tanrıça kenti anlamına gelen Arzawa Krallığı'ndaki Apasas şehrinde alan Efes, Prehistorik, Arkaik, Hellenistik, Roma, Bizans, Selçuk, Aydınoğulları ve Osmanlı dönemleri gibi insanlık tarihinin tüm önemli aşamalarının kalıntılarına ev sahipliği yapıyor. Asya ile Avrupa arasındaki geçiş limanı özelliğini taşıyan Efes, Roma Devleti'nin Asya eyaletinin başkenti olarak bir anlamda Asya'nın günümüze ulaşan tarihsel-siyasal hafızasına eklenen kararlar bu kentte alınıyor. Ancak yıllar içinde Marnas Çayı ve Küçük Menderes Nehri'nin getirdiği alüvyonlarla dolarak denizden uzaklaşan Efes'in limanı bugünkü konumuna ulaşmış. Günümüzde dünyanın 7 harikası olarak kabul edilen Artemis Tapınağı da Efes'te bulunuyordu.

Celsus Kütüphanesi bilim ve kültür

tarihinde ayrıca üzerinde durulması gereken bir yapı ki; bu da Efes'te yer alıyor. Romalı senatör, Efes valisi ve kitap aşığı Celsus Polemeanus'un ölümünden sonra oğlu tarafından babasının anısına yaptırıldığı kütüphane. Bu eşsiz yapı, aynı zamanda anıt mezar niteliği taşıyor. Batı duvarının altında Celsus'un lahdinin bulunduğu Celsus'un, bünyesinde 14 bin kitabı barındırdığı düşünülmüyor.

ÖNEMLİ İSİMLERİN EVİ

Celsus Kütüphanesi, ön yüzündeki göz alıcı mimari süslemeleriyle eşsiz. Aynı zamanda bilge Herakleitos, rüya tabircisi Artemidoros, şair Callinos ve hekim Soranos gibi önemli insanların yetişmesinde de önemli bir role sahip. Tüm ihtişamıyla yükselen dış duvar üzerinde yer alan dört girintide bulunan

dört kadın heykeli yer alıyor. Bu heykeller hikmet (sophia), bilgi (episteme), akıl (ennoia) ve erdemi (arete) simgeliyor.

Hadrianus Tapınağı, Roma İmparatoru Hadrianus'u onurlandırmak için yapılmış. Kapı kirişi üzerindeki Efes'in kuruluş efsanesini betimleyen kabartmaları oldukça ilgi çekici olan tapınağın önündeki Roma imparatorlarından Galeius, Maximianus, Diokletianus ve Constantius Chlorus'un bronz heykellerini taşıyan yazıtlı kaideler zamana direnmeye devam ediyor. Tapınakta tasvir edilen mitolojik sahnelerden en çarpıcı olanı ise, Efes'in kurucusu mitolojik kral Andoklos'un yaban domuzunu öldürüşü ile ilgili sahne.

Antik tiyatro, Efes harabelerinin en çarpıcı yapılarından biri. Sağlam kalan yapısıyla dikkat çeken ve yakın döneme kadar Efes Festivali gibi etkinliklerde de kullanılmış olan tiyatro, 25

HABER:
Ayşe İdil GÖKBER

17

bin kişi kapasiteli. İlk kez Helenistik dönemde yapılmış. İmparator Cladius zamanında yeniden inşasına başlandığı ve İmparator Trianus döneminde tamamlandığı biliniyor. Bu yapı etkileyici akustiğiyle de dikkat çekiyor.

HEM DİN HEM EĞLENCE YERİ

Artemis Tapınağı, Efeslilerin ilk yerleşim yeri olarak çevresinde yaşadıkları bölge. Daha sonra bir depremle yıkılan ve yeniden inşa edilen tapınak, dünyanın yedi harikasından biri. Tanrıça Artemis'e ithaf edilen, Lidya kralı Croesus tarafından yaptırılan Artemis Tapınağı, Selçuk Kalesi'nin güney eteklerinde yer alıyor. Yapının mimar ve heykeltıraşlarına bakıldığında dönemin en önemli Yunan mimarı Chersiphron ve büyük heykeltıraşlar Pheidias, Polycleitus, Kresilas ve Phradmon'un adı öne çıkıyor. Bronz heykellerle donatılmış tapınağın 125 metre uzunluğa, 65 metre genişliğe ve 25 metre yüksekliğe sahip olduğu tahmin ediliyor. Artemis Tapınağı, Efeslilerin hem tanrıçanın huzuruna çıktıklarına inandıkları dini bir mabed hem de bir panayır alanıydı. Bu yönüyle inanç ve ekonomik faaliyetin iç içe olduğu, üretimin kültürel hayattaki etkisini gösterdiği bir alan olarak özel bir örnek. Bin yıllar içinde yalnızca temel kalıntıları ve mermer bir sütunu ayakta kalan tapınağın görmesine Makedonyalı General Antipatros'un şu sözlerinden anlıyoruz: "Artemis'in bulutlar üzerine kurulmuş evini gördüğümde diğer tüm harikalar parlaklıklarını kaybetti ve dedim ki; İşte! Olympus'un dışında, Güneş hiç bu kadar büyük bir şeye bakmadı."

HAC MERKEZİ KONUMUNDA

Kültür mirasının bir başka parçası olan St. John Bazilikası da, Ayasuluk Tepesi'nin eteklerinde yer alıyor. Hıristiyan inancı için kutsal bir yeri olan yapı Hz. İsa'nın öğretisini yayan 12 havariden biri olan St. John adına imparator Justinianos ve karısı Theodora tarafından yaptırılıyor. Kilisenin haç planlı tasarlanmış olması da bir başka önemli özelliği. St. John Bazilikası Efes'te Artemis Tapınağı'ndan sonra yapılan en büyük dini yapı. Bu görkemli kilisenin altında St. John'un mezarının bulunduğu inanıldığı gibi bu alanda St. John adına dikilen bir de anıt da bu inancı güçlendiriyor. Kilise, Orta Çağ'dan bu yana Hıristiyan dünyasının hac mekanı olarak öne çıkıyor. Efes'in Hıristiyan inancı için kutsiyeti bu kadarla sınırlı değil. Bülbül Dağı'nda yer alan Meryem Ana Evi, Hz. Meryem'in, Hz. İsa'nın annesi olarak kabul ve ilan edildiği bu mekan olarak görülüyor. Ev, her yıl 15 Ağustos ayınlarında, Vatikan temsilcilerinden büyük ilgi görüyor. Anadolu'nun ve dünyanın farklı yerlerinde Yedi Uyurlar'ın izine rastlanabilir. Bunlardan biri de Efes'te. Yedi Uyuyanlar, M.S. 5. ve 6. yüzyıllarda yapıldığı düşünülen bir ören yeri ve aynı zamanda dini bir merkez.

PARŞÖMENİN ANAVATANI

UNESCO Dünya Mirası Kalıcı Listesi'ndeki bir diğer antik kent, Bergama. Antik dönemdeki adıyla Pergamos, dünya uygarlık tarihinde isminden sıkça söz ettiren merkezlerden biri. Bergama, parşömenin ve tıp simgesi çift başlı yılanın bulunduğu yer olarak biliniyor. M.Ö. 334'de Büyük İskender'in Persleri bölgede yapılan bir savaşta yenilgiye uğratmasıyla beraber Büyük İskender egemenliğinde yeni bir kültür çağının etkisi altına giren Bergama ve yakın çevresi, bu dönemin izlerini bugüne kadar taşımış. M.Ö. 300 ile M.Ö. 30 yılları arasında yaşanan bu üstün kültür çağında oluşan çarpıcı eserlerin toplamı "Helenistik Medeniyet" kavramını ortaya çıkarmış.

Büyük İskender'in ölümü ise yeni bir dönemin başlangıcıdır. M.Ö. 301 yılında Makedonyalı general Lysimakhos, Büyük Bergama Krallığı'nı kurar. Başkenti Bergama kenti, kentin merkezi de Akropol Tepesi'dir. Krallık Dönemi'nde Bergama'da ve özellikle Akropol'de birçok yapı inşa edilir. Bu

yönüyle Bergama; mimarlık, heykeltıraşlık, resim sanatları ve tıp alanlarında Asya'nın en ünlü kenti olarak öne çıkar.

Kentin gelişmişlik düzeyini gösteren bir başka yapı da Bergama

Akropol Kraliyet Kütüphanesi'dir. Bu kütüphane Athena Kutsal Alanı'nın hemen bitişiğindedir. M.Ö. II. yüzyıldan itibaren antik dünyanın en büyük iki kütüphanesi İskenderiye ve Bergama Akropol kütüphaneleri arasında bir rekabet gelişir.

AÇIK ARTIRMAYLA SATIŞA ÇIKTI

O DÖNEM Atina'da yaşayan ünlü koleksiyoner Neleus arşivindeki ünlü kitaplarını açık artırma ile satışa çıkarması bu rekabetin en önemli karşılaşma alanlarından biri olur. Açık artırmaya İskenderiye ve Bergama kütüphanelerinin yetkilileri de katılır. Bergama Kütüphane yetkilisi kitapların ağırlığı kadar altın ödeyerek kitapları satın alır. Bu satış, bilim tarihi adına adeta bir dönüm noktasıdır. Açık artırmayı kaybeden Mısır Krallığı bu durumda geriye düşür. O dönem yazının aracı olan papirüs Mısır'ın tekelindedir. Karşı hamle olarak Mısır, papirüs ihracatını yasaklar. Ancak tarihin tekerleğinin daima öne doğru gittiği gerçeği hiçbir zaman değişmez. Bergama Kralı II. Eumenes, papirüse alternatif bir maddenin bulunması için ödül vaat eder. Kısa bir süre sonra Sardesli sanatçı Krates, krala dışı buzağı derisinden özel biçimde hazırlanmış, üzerine yazı yazılabilir bir örnek getirir. Krates'in yardımcısı olan İrodikos ise daha ileri adımla, bu parşömenleri ince bölümlere ayırarak, daha kullanışlı bir hale sokar. Bu kağıda da 'Charta Pergamena' yani 'Bergama Kağıdı' adı verilir. Peki bu kütüphaneye ne oldu? M.Ö. 41-40'da Doğu'nun Romalı hakimi Antonius, Pergamon Kütüphanesi'ni Kraliçe Kleopatra'ya hediye

eder. Böylece Anadolu'nun en zengin bilim mabedi yok olur.

KÜLTÜREL PEYZAJ ALANI

Helenistik, Roma, Doğu Roma ve Osmanlı dönemlerine ait katmanları içerisinde barındıran Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı, Pergamon (çok katmanlı kent), Kibele Kutsal Alanı, İlyas Tepe, Yığma Tepe, İkili, Tavşan Tepe, X Tepe, A Tepe ve Maltepe tümülüsleri olmak üzere 9 bileşenden oluşmaktadır. Kale Dağı'nın tepesindeki antik Pergamon yerleşimi anıtsal mimarisine Helenistik dönem şehir planlamacılığının en iyi örneğini temsil etmektedir. Athena Tapınağı, Trajan Tapınağı, Helenistik dönemin en dik tiyatro yapısı, kütüphane, Heroon, Zeus Sunağı, Dionysos Tapınağı, Agora ve Gymnasion yapıları bu planlama sisteminin ve dönem mimarisinin en seçkin örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çevresindeki kültürel peyzaj ile birlikte Helenistik ve Roma dönemlerine ait pek çok istisnai örneği içerisinde barındıran kent, özellikle Roma ve Doğu Roma dönemlerine ait katmanlar üzerinde yayılmış olan Osmanlı dönemi mimarisine ait pek çok cami, han, hamam ve ticari merkez ile de önemini korumuştur.

BERGAMA'yı dünya kültür mirası içinde öne çıkaran bir başka yönü de sağlık alanında gösterdiği gelişim. M.Ö. 4. yüzyılda yapılan Asklepon Sağlık Merkezi, tam dokuz yüzyıl boyunca hizmette kaldığı gibi, dünyanın en önemli sağlık merkezi olarak gündemde olmuştur. Romalılar döneminde yaptırılan ve Asklepon ile kent merkezi arasındaki geçişi sağlayan yolun girişinde "Ölüler giremez" yazısı asılmıştır. Hamileler ve ölüme yakın olan hastalar dışında her türlü hastanın tedavi gördüğü bir merkez olmuştur. Tarihi kaynaklar ve belgeler dünyada su sesiyle psikolojik ve telkin yoluyla psikoterapiye ilişkin tedavi yöntemlerinin denendiği ilk merkez olarak burayı işaret etmektedir. Tıbbın simgesi haline gelen iki başlı yılan sembolünün kaynağı da Bergama'dır. Efsaneye göre, derdine deva aramak için Asklepon'a gelen bir hasta, karşısında iki yılanın zehirlerini bir taş oyununun içine boşalttığını görür. Çok ağrısı olan hasta, zehri içerek iyileşir. Tıp biliminin simgesi olan yılanlı sütun böylece ortaya çıkar.

HABER:
Ayşe İdil GÖKBER

19

İZMİR'İN KALELERİ DÜNYA MİRASI LİSTESİNDE

“AKDENİZ'den Karadeniz'e Kadar Ceneviz Ticaret Yolu'nda Kale ve Sur Yerleşimleri” başlığında Türkiye'den farklı noktalarla birlikte yer alan Foça, Çandarlı ve Çeşme kaleleri de UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde yer alıyor. Özgün bir başlıkla ele alınması gereken bu kaleler buldukları yaşam alanları ile birlikte ele alınmaları gerektiği kadar, asırlar boyunca ekonomi ve siyaseti belirleyen yapılar olması açısından da ayrıca değerlendirilmeli.

11-15'inci yüzyıllarda bütün dünyada önemli ticaret kolonileri kuran Cenevizlilere ilişkin kalelerin önemlerini Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alan UNESCO'nun listesinde bu üç kalenin dışında İstanbul'daki Yoros Kalesi ve Galata Kulesi, Bartın'da Amasra Kalesi, Düzce'de Akçakoca Kalesi ile Sinop Kalesi de yer alıyor. Bu açıdan bu üç kale, ticaret

faaliyetinin coğrafyalar arası durağıdır. Bir anlamda listede yer alan kaleler ortak bir tarihi de temsil eder. İyonlar döneminde Ege Denizi kıyısındaki en önemli yerleşim yerlerinden biri olan Foça, aynı adla anılan Foça Kalesi'yle 11'inci veya 12'inci yüzyılda inşa edildiği tahmin edilen Foça Kalesi'ni Cenevizliler Bizanslılardan alınca yeniden inşa eder. Ceneviz kuleleri özellikle formlarıyla değişiklik arz eder.

İÇİNDE MÜZE DE YER ALIYOR

Bazıları konik, bazıları beşgen biçimindedir. Kare planlı kuleler de var. Bu duvarların üzerinde ise Athena Tapınağı yer alır. Foça Athena Tapınağı, İyon dünyasının en eskilerinden biri. 16'ncı yüzyılda Osmanlılara geçen Foça Kalesi'nde Osmanlılar da onarım yapar. Kule eklemeleri bu dönemde yapılır.

Listede yer alan bir diğer kale de, Çeşme Müzesi'ni de barındıran Çeşme Kalesi. Osmanlı İmparatorluğu'nun kontrolü altında bulunan Çeşme, 1472'de ve 1501'de Venedikliler tarafından iki kez saldırıya uğrar. Sonrasında ileride gelebilecek olası saldırılara karşı kale inşa edilir. Çeşme Kalesi, Osmanlı Padişahı II. Bayezid döneminde 1508 yılında inşa edilir. Komutanı, Aydın Vilayeti valisi Mir Haydar'dı. Kalenin denize en yakın ikiz kuleleri, Sakız Adası'ndaki Ceneviz kalesinin kuzeybatı kulesi ile mimari benzerlikler gösterir. Aslında bir sahil kalesi olan yapı, denizin doldurulmasından dolayı günümüzde iç kısımda yer alır. Kale, 2020 yılında UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dahil edilir.

HALİL PAŞA'NIN MÜHRÜ

Çandarlı Kalesi de Foça Kalesi'yle benzer tarihsel süreçlerden geçer. İnşa edildiği yıl tam olarak bilinmeyen kale, Cenevizlilerin koloni faaliyetleri esnasında 14'üncü yüzyılda restore edilir. Osmanlı döneminden de Sadrazam Çandarlı Halil Paşa'nın emriyle 15'inci yüzyılda yeniden inşa edilir. 1429 yılında II. Murat tarafından sadrazamlığa getirilen Çandarlı Halil Paşa'nın, denizcilik bir devlet politikası olarak benimsediği bilinir. 24 yıllık sadrazamlığı döneminde Pitane bölgesine de özel bir önem veren Çandarlı Halil Paşa'nın bölgenin güvenlik sorununu çözmek için kaleyi yeniden inşa ettiği anlaşılır. 2009'da başlatılan son restorasyon çalışması ise 2014'te tamamlanır.

Birgi: Özgün mimari, yeşil bir doğa

BİRGİ, yüksek taş evleri ve ahşap pencereleriyle geleneksel mimari dokusunu koruyan, yemyeşil bir coğrafyaya sahip. 5 bin yıl öncesine uzanan tarihiyle Birgi'de geçmişten günümüze gelen konakların yanı sıra türbeler, camiler ve hamamlar yer alıyor.

Frigler, Lidyalılar, Persler, Pergamonlular ve Romalıların egemenliği altına giren Birgi, 13'üncü ve 14'üncü yüzyıllarda Aydınoğulları Beyliği'ne başkentlik yaptı. 1426'da Aydınoğulları'nın idaresi son erince Osmanlı İmparatorluğu'na katıldı. Birgi, kendine has

geleneksel mimari dokusunu günümüze kadar koruyabilmiş ender yerleşim yerlerinden biridir. Konakları, camileri, türbeleri, medreseleri, hamamları, çeşmeleri ve daha birçok eseriyle, beylikler döneminden başlayıp günümüze ulaşmış çok sayıda tescilli yapıya sahiptir. Tarihi yerleşimde geleneksel mimari dokuyu en iyi biçimde yansıtan iki mimari yapı; ahşap süsleme ağırlıklı mihrabı ve minberiyle döneminin en başarılı örneklerden biri olan Ulu Cami ile ahşap işçiliği ile dikkat çeken Çakırağa Konağı'dır.

HABER:
Ali Rıza KARASU

20

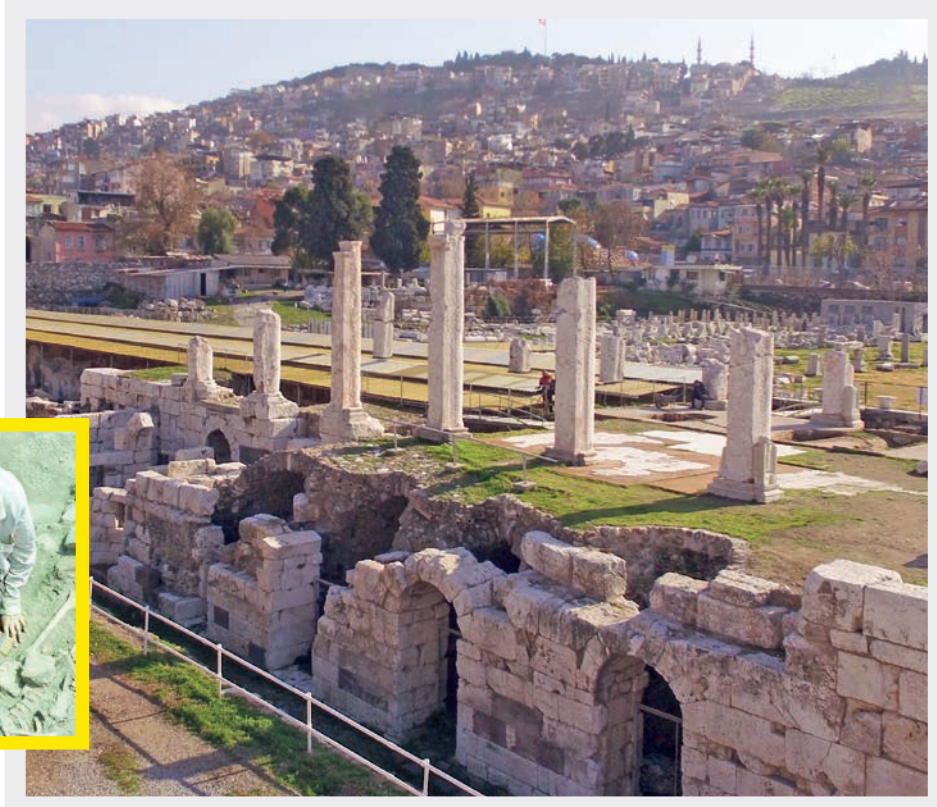
YEREL YÖNETİMLERİN

İzmir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri, kentin 8 bin 500 yıllık geçmişini gün yüzüne çıkarmak için büyük kaynak harcıyor. Tek başına İzmir Büyükşehir Belediyesi, il sınırları içindeki 16 arkeolojik kazıdan 14'üne maddi ve aynı destek sağlıyor

KENT TARİHİNE KATKISI

İZMİR, UNESCO'ya bağlı Dünya Mirasları Komitesi tarafından belirlenen kriterleri karşılayan -Bergama ve Efes- iki muhteşem antik kente ev sahipliği yapıyor. UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne girmeyi başarmış İzmir Tarihi Liman Kenti ve Birgi Tarihi Kenti'nin yanı sıra Gediz Deltası'nın geçici listeye girmesi için çalışmalar sürüyor. Foça, Çandarlı ve Çeşme kaleleri ise "Ceneviz Ticaret Yolunda Akdeniz'den Karadeniz'e kadar Kale ve Surlu Yerleşimler" başlığıyla yine UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde bulunuyor. İzmir'de 'kültürel miras' olarak değerlendirilecek yapılar, elbette ki bunlarla sınırlı değil. Kentler; sokakları, meydanları, köprüleri, parkları, heykelleri, kütüphaneleri, insanların kültürü, yaşam tarzı ve davranış biçimleriyle şekillenen mimarisi ile yaşayan bir kimliği barındırıyor.

İzmir'deki yerel yönetimler de, kent kimliğini koruma adına önemli çalışmalar yürütüyor. İzmir Büyükşehir Belediyesi, Konak Belediyesi, Bornova Belediyesi, Buca Belediyesi, Bayraklı Belediyesi, Çeşme Belediyesi, Foça Belediyesi, Seferihisar Belediyesi, Urla Belediyesi, Menemen Belediyesi, Torbalı Belediyesi, Kemalpaşa Belediyesi, Ödemiş Belediyesi, Karşıyaka Belediyesi, Bergama Belediyesi ve

Selçuk Efes Belediyesi, sorumluluk alanlarındaki tarihi yapılara sahip çıkma, yaşatma ve yenileme çalışmaları gerçekleştiriyor. Kimi belediye, sınırları içindeki bir kazıya maddi destek sağlıyor, kimisi de ilçedeki han, hamam ya da tarihi bir evi restore edip, yeniden kullanıma açıyor.

14 KAZIYA DESTEK

İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2012 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı ile yaptığı protokolün ardından, sadece bir bölgeyi değil, kenti ayağa kaldırma ve İzmir'i bir dünya kenti yapma adına önemli çalışmalara imza attı. Büyükşehir Belediyesi, 2022 yılı itibarıyla İzmir

sınırları içinde yapılan 16 arkeolojik kazıdan 14'üne maddi katkı sağladı. Son 10 yılda bu 14 kazı yerine verilen destek miktarı 45 milyon lirayı aştı. İzmir'in kültürel mirasını gün yüzüne çıkarmak için İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Tarihi ve Tanıtımı Dairesi Başkanlığı öncülüğünde; İklim Değişikliği ve Çevre Koruma Dairesi, ESHOT, Park ve Bahçeler Dairesi, Fen İşleri Dairesi başkanlıklarıyla koordineli olarak çalışıyor. Parasal desteğin yanı sıra arkeolojik kazı çalışmalarının ihtiyacı olan, çevre temizliği, hafriyat taşıma ve doğal hayatın korunması, gerekli büyük donanımı gibi destekleyici lojistik aynı destek ihtiyaçları da karşılanıyor.

ARKEOLOJİK ALANLARIN LİSTESİ

İZMİR Büyükşehir Belediyesi'nin Kültür ve Turizm Bakanlığı ile protokol imzalayarak destek verdiği kazılar ise şöyle: Ayasuluk Tepesi St. Jean Anıtı, Bayraklı (Smyrna) Tepekule Höyüğü, Erythrai Antik Kenti, Foça

(Phokaia) Antik Kenti, Klaros Kutsal Alanı, Klazomenai, Liman Tepe, Metropolis, Nif (Olympos) Dağı, Panaztepe, Smyrna Agorası ve Tiyatro, Teos Antik Kenti, Ulucak Höyüğü ve Yeşilova Höyüğü arkeolojik kazıları.

EGE'Yİ KUCAKLAYAN 'ANA TANRIÇA KENTİ'

ÜZÜM BAĞLARI VE ZEYTİNYAĞI CENNETİ

METROPOLİS'te gün yüzüne çıkartılan eserler ve bulgularla sessizliğe bürünen bir şehir yeniden hayatta kucaklaşmaya doğru yol alıyor. Zeytinyağı sıkılan alanlarda, tarımsal tarihin de yeniden canlandırılması

planlanıyor. Kentte binlerce yıl yapılan üretimde bağcılık da önemli bir yer tutuyor. Antik yazarlardan Strabon, Metropolis'te şarap üretimi yapılan üzüm bağlarının önemli bir geçim kaynağı olduğunu vurguluyor.

KAZI ÇALIŞMALARI 1989'DA BAŞLADI

ANTİK kente ilgili ilk araştırmalar 1970'li yıllarda Prof. Dr. Recep Meriç tarafından başlatılmış. 1989 yılında kazı çalışmalarına start verilmiş. 2007 yılından bu yana da kazı başkanlığı görevi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Arkeoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Serdar Aybek ve ekibi

tarafından yürütülüyor. Metropolis Antik Kenti'nin tüm detayları ve ihtişamıyla gün yüzüne çıkarılmasına Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türk Tarih Kurumu, Sabancı Vakfı, İzmir Büyükşehir Belediyesi, Torbalı Belediyesi ve Metropolis Sevenler Derneği destek veriyor.

GÜNÜMÜZDEN yaklaşık 5 bin yıl önce kurulan Metropolis'te keşif heyecanı bitmiyor. Kelime anlamı 'Ana Tanrıça Kenti' olan Metropolis; İzmir'e 45 dakika mesafedeki Torbalı ilçesi sınırlarında Yeniköy ve Özbey mahalleleri arasındaki bir tepeden göz kırıyor. Metropolis'in tarihi, kentin yakınlarındaki Geç Neolitik ilk yerleşim izlerinden Klasik Çağ'a, Helenistik Çağ'dan Roma ve Bizans dönemlerine, Beylikler ve Osmanlı dönemlerine kadar uzanan bir serüveni içinde barındırıyor. Çeyrek asrı aşkın zamandır süren kazı çalışmaları halen devam ederken, Metropolis'te bir evin eşliğine yazılmış 'Bona Fortuna' (İyi Şanslar) yazısıyla karşılaşmanın, 5 bin yıldır değişmeyen yollardan yürümenin, 2 bin 300 yıllık bir tiyatro sahnesinin merdivenlerinden göğe yükselen fısıltıları duymaya çalışmanın hissettirdiklerini tarif etmek bir hayli zor...

TARİH DEDEKTİFLERİ İŞ BAŞINDA

'Tarihin dedektifleri' olarak anılan arkeologların 32 yıldır izini sürdüğü, kuş tüyü dokunuşlarla ve ilk günkü heyecanla kazı çalışmaları yapılan bir antik kent burası. 2022 yılı kazı çalışmalarında Agora'nın, dini açıdan büyük önem taşıyan Araplitepe Kilisesi ile Roma dönemine ait olan ve halen işlevselliğe sahip su sarnıçlarının planlarının ortaya çıkartılması, Akropolis Doğu Kapısı'nın restorasyon çalışmalarının devam ettiğini öğrendik. Bunun yanında kentin resmi yapıları, mozaikli salonu, meclis binası, aşağı hamam palaestra, tuvaletler, tiyatro gibi yapıların tamamı da ortaya çıkartılmış bulunuyor. 2012'de Metropolis'te Geç Helenistik Döneme ait bir kadın heykelinin bulunduğu bilgisini aldık. Yazıtlar, bu kadın heykelinin kentte yöneticilik yapmış kadınlardan birine ya da kent meclislerinin koruyucu tanrıçası Hestia'ya ait olabileceğini işaret ediyor. Binlerce yıl önce kadınların toplumda ve bir kentin yönetilmesinde rol almış olması ihtimali, bize şu günlerde önemli bir mesaj veriyor mu sizce? Heykel şu anda İzmir Arkeoloji Müzesi'nde koruma altında bulunuyor. Meraklılarına duyurulur.

"İnsanın bu dünyaya aidiyet yolculuğunu keşfe çıkmak için başlangıç noktası neresidir acaba" diye düşününce, kendimi her zaman tarihi mekanlara giderken buluyorum. Metropolis gezisi, hangi zaman diliminde olduğunuzun pek de ayırdına varamayacağınız bir zamansızlık deneyimiydi. Kaybolmak ya da kendinizi bulmak için bu antik kente ayak basmaya ne dersiniz?

İZMİR, TARİHİNE SAHİP ÇIKIYOR

Binlerce yıldır dünyanın en önemli merkezlerinden biri olmayı başaran İzmir'in günümüze dek yansıyan kültür mirası, düzenlenen kültür turları sayesinde nesilden nesile aktarılıyor

ÜCRETSİZ zaman yolculuğu yapmak ister misiniz? İzmirliyle yaşadıkları coğrafyadaki eşsiz medeniyet izlerini göstermek ve kentin kültür belleğini vatandaşlara öğretmek için çalışmalarını yoğunlaştıran İzmir Büyükşehir Belediyesi, birçok farklı tur programı düzenliyor. Pandeminin ardından bahar ve güz olmak üzere yılda 2 dönem olarak başlatılan kültür turlarında en kapsamlı rota, "Bir Günde 8.500 Yıllık Tarih Turu" adıyla gerçekleştiriliyor. Kültürpark içindeki tarihi Pakistan Pavyonu'nda başlayan tur kapsamında Yeşilova Höyüğü, Bayraklı Smyrna ve Smyrna Agorası

profesyonel tur rehberleri eşliğinde geziliyor. Tura katılan İzmirli bu sayede şehrin göbeğinde bulunan Neolitik, Kalkolitik, Tunç Çağı ve Roma dönemine ait kültür katmanlarını öğrenme fırsatı yakalıyor. Aynı zamanda Herkes İçin Turizm Derneği de çeşitli turlarla, özellikle görme engellilere kentin kültürel mirasını tanıtıyor.

YEDİ FARKLI ROTA

İzmir'de düzenlenen kültür turlarının en zengin rotalarından biri de Tarihi Kemeraltı Çarşısı. Ticarethaneleriyle, zanaatkarlarıyla,

hanlarıyla, ibadethaneleriyle binlerce yıllık kültürü hala yaşayan, Türkiye'nin en büyük açık hava AVM'si olan Kemeraltı, her sokağında farklı bir tarihi olgu, her gölgesinde farklı kültürlerin izini yansıtmaya devam ediyor. Kemeraltı'nın gizemli bilgeliği bir günde anlaşılacak kadar heybetli olduğu için 7 farklı tematik rotayla vatandaşlar, mistik bir yolculuğa çıkarılıyor. 'Tarihi Kentin Kutsal Mirasları', 'Tarihi Liman Yolu', 'Kemeraltı'nın Renkli Kareleri', 'İzmir Yahudi Mirası', 'Tadım Kemeraltı', 'Ticaretin Ayak İzleri' ve 'Kemeraltı Öyküleri' konseptiyle oluşturulan

HABER:
Fikret YÜCE

23

rotaların her biri farklı pencerelerden İzmir'in kültür mirasına ışık tutuyor. Kemeraltı'nın tarihi sokaklarını rehberler eşliğinde dolaşan katılımcılar, bazen bir ibadethanenin tarihini ya da bir esnafın öyküsünü öğrenirken, bazen de daha önce hiç tatmadığı bir lezzeti keşfediyor veya kendisini tarihi bir foto maratonun içinde bulabiliyor.

EYLÜL'DE BAŞLAYACAK

Her köşesinde farklı medeniyetlerin izlerini taşıyan İzmir'deki kültür turları aynı zamanda kentin farklı ilçelerine ve

noktalarına da düzenleniyor. Bu yılın rotalarında Bergama, Bayındır, Sığacık gibi merkeze daha uzak ilçelerin yanı sıra Karşıyaka ve Kültürpark gibi İzmir'in merkezindeki noktalar da yer aldı. İzmir Büyükşehir Belediyesi Turizm Şube Müdürü Melih Kayacık, İzmir'in kültür mirasını korumak ve aktarmak adına Tunç Soyer başkanlığında büyük hamleler yapmaya başladıklarını vurgulayarak, İzmirliyle kentlilik bilinci aşılacak, İzmir dışından gelenlere de İzmir'i tanıtmak amacıyla kent gezilerini yoğunlaştırdıklarını belirtti. Kültür turlarının

koordinasyonunu sağlayan Nermin Kandaş Eryeşil ise kültür gezileri sayesinde İzmirliyle aslında her gün gördüğü ancak fark etmediği tarihi mirasa dikkat çekmeye çalıştıklarını belirtti. Eryeşil, "Eylül ayında yeniden başlamayı planladığımız yeni dönem için çalışmalarımız heyecanla devam ediyor. Yeni rotalarla, kapsamlı bilgilerle İzmir'in kültür mirasını vatandaşlarımıza aktaracağız. Tamamen ücretsiz olarak düzenlediğimiz turlarımıza katılmak isteyenler tur dönemi başladığında www.izmir.bel.tr adresi üzerinden kayıt yaptırabilir" dedi.

SİL BAŞTAN ÖĞRENDİLER

Ali Aydoğmuş

Seren Erdoğan

İZMİR'in göbeğinde ya da banliyölerinde binlerce yıldır ayakta duran ancak farkına varamadığımız tarihsel zenginlikler, bu turlar sayesinde vatandaşlarla buluşuyor. Belki de her gün yanı başından geçtikleri kültürel mirasın farkında olmayan İzmirli katıldıkları turlarda yaşadıkları tecrübeyi şu cümlelerle ifade etti: Seren Erdoğan: "Ödemiş-Birgi turu tam bir tarihe yolculuktu. Rehber eşliğinde gezip görmek öğrenmek çok keyifliydi. Bir İzmirli olarak memleketimin tarih ve kültürünün ne kadar zengin olduğunu bir kez daha fark ettim. Ayrıca galerime kartpostal gibi fotoğraflar ekledim. Bu fırsatı sağlayan başta Tunç Soyer olmak üzere İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne teşekkürler." Cemile Duman: "Kültür turları yaşadığımız kenti daha iyi bilmemiz için düşünülmüş güzel bir proje. Gezi sonunda yeni dostluklar edinip keyifli saatler geçirip evlerimize gülümseyerek dönüyor olmak büyük mutluluk. Emeği geçenlere canı gönülden teşekkür ediyoruz. Yeni sezonda buluşmak dileğiyle." Derya Çivi Karagüzel: "Şahane organizasyon ile unutulmaz bir gün geçirdik, İzmir'e dair pek çok şey öğrendik. Önümüzdeki sezon düzenlenecek olan turlara katılmaktan keyif alacağız."

Cemile Duman

HABER:
Fikret YÜCE

25

KATILIMCILARA 'ENGEL' YOK

İZMİR'de yürütülen başarılı projelerle medeniyetin ayak izleri vatandaşlara ilgi uyandıracak bir şekilde aktarılıyor, ancak bir de madalyonun diğer yüzü var. Bu miras hepimize kaldığına göre göremeyenlerin, duyamayanların, yürüyemeyenlerin de herkes kadar bu mirasta hakkı var. İzmir'i tanımak ve anlamak, engelli bireylerin yeni ufuklar kazanması için çok önemli. Yaşadıkları zorluk dolu rutinin içinde yeni bir pencereyle hayata daha fazla tutunabilecek bu insanların görmezden gelindiği ise aşikar. Yaptıkları çalışmalarla bu zinciri kırmayı

başaran kurumlar da var. O kurumların başında gelen Herkes İçin Turizm Derneği geliyor. Dernek, 2013 yılından bu yana 10 binlerce engelli vatandaşın kültürel mirasın bir parçası yapmayı başarmış durumda.

'HERKESİN HAKKI'

Kendisi de görme engelli olan Dernek Başkanı Ali Aydoğmuş, şöyle konuştu: "Çalışma alanımız genellikle İzmir ve çevresi, farklı engel gruplarından arkadaşlarımız var ağırlığımız görme engelliler ancak ortopedik ve zihinsel engelli arkadaşlarımız da var. O

havayı solumanın, o kültüre dokunmanın herkesin hakkı olduğunu düşünüyoruz. Bu hakkı engellilerin de diğer insanlardan ayrıştırılmadan almasını istiyoruz. Ancak her engel grubu için farklı bir özveri gerekiyor. Mesela rehberimizin görme engellilere farklı bir şekilde anlatması gerekiyor ya da grubun hızını ortopedik engellilere göre ayarlamamız gerekiyor. Grupta zihinsel engelli varsa onu tolere etmek gerekiyor. Engelli bireyleri kaliteli bir şekilde dışarı çıkarmak istiyoruz. Mesela Kültürpark'a gelip öylesine gezmek değil, o tarihi, kültürü öğrenmelerini istiyoruz."

GENÇLER KÜLTÜREL MİRAS ELÇİSİ OLUYOR

OKULLAR da kültürel mirası genç kuşaklara anlatan projeler hazırlamaya başladı. Eraslan Okulu, öğrencileri için "Kültürel Miras Elçileri Programı" oluşturdu. Program kapsamında düzenlenen etkinliklerin en önemli ayağı kültür gezileri oldu. Öğrenciler, İzmir ve çevresi başta

olmak üzere farklı coğrafyalara düzenlenen gezilerle Anadolu coğrafyasının kültürel izlerini inceledi. Her geziden sonra öğrencilerin fikirlerini değerlendirmek amaçlı hazırlanan formlarda sorumlulukların bilincinde oldukları en dikkat çekici nokta oldu. Okul yetkilileri, "Bulduğumuz

coğrafya, tarih boyunca yaşadığı deneyimlerle bizlere mozaik bir kültür oluşturmuştur. Bu mozaikin en ufak parçası bile ortak yaşamışlıkların keşfi için bekleyen birer hazine. Öğrenciler, program boyunca gerçekleştirdikleri farklı etkinliklerle bu amaca hizmet etmeye odaklandı" dedi.

SMYRNA'NIN 'KEMERALTI'SI

METAVERSE DÜNYASINDA

Büyük İskender'in rüyasıyla yer değiştirerek zenginleşmeye başlayan İzmir, çağlar boyunca dikkatleri üzerine çekti. AB tarafından finanse edilen bir projeye, Smyrna'nın en ihtişamlı dönemindeki yaşama şahitlik etmek mümkün

8 BİN 500 yıllık tarihe sahip olan İzmir'in merkezinde öyle bir hazine var ki, yıllardır hak ettiği değeri görmüyor: Smyrna Agorası. Smyrna Antik Kenti'nin limana yakın kesiminde yer alan agora, kentin kuruluş efsanesine uygun olarak Büyük İskender'den hemen sonra M.Ö. 4'üncü yüzyılın sonu-M.Ö. 3'üncü yüzyılın başlarında, yeni kentin ilk imar projelerinden biri olarak inşa edilir. M.S. 7'nci yüzyıla kadar genel karakterini koruyan yapı, yüzyıllarca şehrin en işlek yeri olur. Ancak bu tarihten sonra kentin küçülmesine paralel olarak zamanla terk edilir. Avlusu mezarlığa dönüştürülen yapı, zamanın haşin gücüne yenik düşerek, unutulur. Ta ki 20'nci yüzyıla kadar... İlk olarak 1933 yılında başlayan arkeolojik kazılar, 1950'lerden sonra kesintiye uğrar. Yaklaşık yarım asır sonra, 1997 yılında İzmir Müze Müdürlüğü tarafından tekrar başlatılan kazılar, 2007 yılından bu yana Doç. Dr. Akın Ersoy başkanlığında devam eder. Bugün bölgede, agoranın yanı sıra restorasyonu devam eden hamamı, su yollarını, caddeleri, daha yukarıda kazı çalışmaları süren tiyatroyu ve akropolü de görmek mümkün.

TEKNOLOJİK TANITIM

Kazı çalışmaları sürdükçe alanın, kentin tarihi ve kültürel mirası açısından önemi tekrar tekrar gözler önüne seriliyor. Buna rağmen birçok İzmirlinin önünden geçtiği bu kültür hazinesinin hala yeterince değer görmediğini gözlemleyerek, "Bu bölgenin, Atina Akropolü'nden ne eksikliği var?" diye düşünürüm. İşte bu yüzden Smyrna Agorası Deneyim Merkezi'ni duyunca çok heyecanlandım. Smyrna'yı, İzmir'i dünyaya tanıtacak, kentlilerde farkındalık oluşturacak bu projeyi konuşmak ve Antik Smyrna'yı deneyimlemek üzere, 'Kültürel Miras Yaşıyor' projesini hayata geçiren Kentimiz İzmir Derneği'nin Genel Sekreteri Sedef Özer'le randevulaştık. KONTAK Yenilikçi Öğrenme Merkezi'nde bizi ağırlayan Özer, AB tarafından finanse edilen projede İtalya'dan Katanya Üniversitesi ve Santagata Vakfı ile Yunanistan'dan Egaleo Asya Minör Derneği ile ortak çalıştıklarını belirtti. Kazı alanının içinde yer alan tescilli yapılardan birini Smyrna Agorası Deneyim Merkezi'ne dönüştürdüklerini kaydeden Özer, "Projemizin çıkış noktasında arkeolojik alanların teknolojik araçlarla

tanıtılması var. Kentin bu kadar merkezindeki bir arkeolojik noktanın İzmir'de yaşayanlar tarafından bilinmesi gerekiyor. Özellikle gençleri, çocukları ağırlamak istiyoruz" dedi.

M.S. 180 YILINA YOLCULUK

Sohbet güzeldi, ancak aklım VR uygulamasındaydı. Smyrna Agorası Deneyim Merkezi 3 temel öğeden oluşuyor: Sanal gerçeklik (VR) uygulaması, kioks ve agora maketi. Bunlardan en ilgi çekici olanı ise son yılların hızla ilerleyen trendine de uygun düşen VR uygulaması. Sanal gerçeklik gözlüğü ve 2 joystick ile saniyeler içinde kendimi Roma Dönemi'nin Smyrna Agorası'nda buldum.

1 yıllık bir çalışma sonucunda hayata geçirilen uygulamada, bugüne kadar kazı alanından elde edilmiş her arkeolojik bilgi titizlikle işlenmiş. M.S. 180 yılındaki depremden sonra inşa edilen agora yapılarını, agoranın

işlevini ve gündelik hayattaki önemini vurgulayan kullanıcı etkileşimli senaryolara yer verilen sanal gerçeklik uygulamasında alandaki her yere gidebiliyor, insanların bazılarında bilgi alabiliyor, dönemin filozoflarıyla karşılaşabiliyorsunuz. Ayrıca agoranın ortasındaki heykeller de oldukça detaylı bir şekilde işlenmiş. Sırf onları incelemek için bile uzunca bir zaman geçirebilirdim sanal dünyada. Bu keyifli dakikaların ardından Smyrna Agorası'nda Akın hocayla buluşmak için yola çıktık. Yürüdüğümüz süre boyunca deneyim merkezinin içeriği ve amacından söz ettik. Özer, "Merkezdeki maketin üretimini yaklaşık 10 ayda tamamladık. Maketin yapımında uzman arkeolog ve heykeltıraşlarla birlikte çalıştık. Arkeolojik olarak en doğru sonucu vermeyi hedeflediğimiz için her bir parça tek tek el işçiliği ile yapılıp boyandı. Tekrar eden parçaların her birinin kalıpları alındı. Portikoların mermer ve granit sütunlarının renkleri aslına uygun olarak

HABER:
Özde KOCA

27

İmparatoru bekleyen filozof

AGORA'daki portikonun altına gelen filozoflar, burada düşüncelerini anlatır, öğretilerini yayardı. Hatta İzmir'in en meşhur filozoflarından Aristides, söylemlerini Smyrna Agorası'nda yapar, öğretileri katibi tarafından burada kayda geçirilirdi. Anlatılana göre, Aristides, kente gelen İmparator Marcus Aurelius ile buluşmaya gitmemiş. İmparator 3 gün beklemiş. Üçüncü gün buluşmaya gelen Aristides'e imparator sormuş: "Üç gündür neredeydin?" Aristides, "Kafamda bir problem vardı. Onu çözmeye çalıştım" demiş ve imparator tarafından affedilmiş.

Gezi güzergahı değişiyor

AGORA'nın yürüyüş güzergahı, Smyrna Agorası Deneyim Merkezi'ni de içine alacak şekilde yeniden düzenleniyor. Böylece ziyaretçiler, hamam yapısının önünden geçip, deneyim merkezine ulaşacaklar. Burada gerek kiosk, gerek maket, gerekse VR sayesinde günümüze ulaşan yapıların bütününe görüp, kent yaşamını deneyimleyecekler. Sonra da Faustina Kapısı'ndan Agora'ya giriş yapacaklar. Böylece deneyim merkezinde edindikleri bilgiler, Smyrna'yı gözlerinde canlandırmalarına yardımcı olacak.

Agoranın hediyeleri

ZİYARETÇİLERE yönelik hazırlanan hediyelik eşyaların tasarımları proje kapsamında tamamlandı, numuneleri üretildi. Smyrna Agorası'nı yansıtan bu ürünler yakında, derneğin başka bir sosyal girişimi olan İzmirShop'ta yer alacak.

makete yansıtıldı, kaidelerde ve sütun başlıklarındaki farklılıklara da dikkat edildi. Maket çalışmasının bir parçası olarak kiosk da hazırladık. Özel geliştirilen yazılım ve dokunmatik ekranı ile ziyaretçiler, antik kentin temel unsurlarıyla ilgili Türkçe, İngilizce, İtalyanca ve Yunanca dillerinde bilgi edinebilecek" ifadelerini kullandı.

Çocuklarda kültürel farkındalığın artırılması konusu ikimizin de hassas noktası olunca, "Çocuklar için neler yapılacak" diye sordum. Özer, şöyle yanıt verdi: "Anketlerde, alanın ziyaret edilebilir olduğunun bilinmediği sonucu çıkıyor. Burada yaşayan çocukların da bilgisi yok. Bu yüzden onlar için 4 haftalık bir atölye hazırladık. Hem somut ve somut olmayan kültürel mirasla ilgili bilgi vereceğiz, hem de agorayı anlatacağız. Egaleo Asya Minör Derneği çok keyifli materyaller hazırladı. Öğretmenler için de eğitim materyalleri hazırladık. Arkeobox isimli

bir firmayla da agorada geçen bir macerayı konu alan kutu oyunu tasarladık. Kutudan, içinde arkeolojik parçaların gizlendiği bir kil topu hem de harita oyunu çıkıyor."

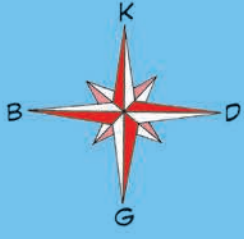
ŞEHİRİN KALBI: AGORA

Keyifli bir yürüyüşün ardından Smyrna Agorası'na varıyoruz.

Onlarca kere de gezmiş de olsam, arkeolojik bir alanın, eski bir yapının veya bir müzenin kapısında durduğumda beni bir heyecan basar. Sanki ilk görüşte aşık olmuşum gibi içimde kelekler uçuşur. Bugün bir de beni içeride, Smyrna Antik Kenti Kazı Başkanı Akın Ersoy bekliyor. Akın Hoca bizi, yuva sıcaklığı veren kazı evinin önündeki gölgelikte karşıyor. Hiç dikkatinizi çekti mi, bilmem: Tarihle ilgilenen insanlarda başka bir şey vardır. Kendininki dışındaki hayatları öğrenmiş, yaşama ve ölüme tanık olmuş, sadece kendi zamanına değil, çok

daha öncesine bakmış insanlara özgü bir hava... Çaylarımızı yudumlayıp, başlıyoruz konuşmaya. Tabi ki sohbetin konusu, İzmir'in gözbebeği Smyrna...

Akın Hoca, agorayı şöyle anlatıyor: "Bugün İzmir'de yaşayan herkes en az bir kere Kemeraltı'na iner. O dönemde de Smyrna Agorası, şehirde yaşayan herkesin ziyaret ettiği, hareketli bir yerdi. Günlük alışveriş için Agora'nın ortasındaki pazar kullanılıyordu. Burada satılacak ürünler, agoranomos (pazardaki düzenden sorumlu memur) tarafından kontrol ediliyordu. Yalnızca kaliteli ürünlerin satışına izin veriliyordu. Agoranomoslar, her yıl meclis üyelerinden seçiliyordu. Burada sadece ticaret ve alışveriş işleri görülüyordu. Şehrin adlıyesi de agoradaydı. Bazıllık denilen yapıda hukuki meseleler çözülmüyordu. Deneyim Merkezi'nde ziyaretçilere, M.S. 200'lerin İzmir'deki günlük yaşamı yansıtmaya çalışıyoruz."

İZMİR KÖRFEZİ

Roş Hahar Sinagogu

Bet Israil Sinagogu

Asansör

Türkocağı (Devlet Tiyatrosu)

Milli Kütüphane ve Elhamra Sineması

Hükümet Konağı

Kestane pazari Camii

Saat Kulesi

Yalı Camii

Kızlaragaşısı Hanı

Osmanlı Bankası

Saint Polikarp

Büyük Karıçalı Hanı

Vakıflar Bankası

Borsa Binası

Denizcilik İşletmesi

Cumhuriyet Meydanı Atatürk Anıtı

Liman Pasaport

Sabetay Sevi'nin Evi

Algazi Sinagogu

Etz Hayim Sinagogu

Hevra Sinagogu

Bikur Holim Sinagogu

La Sinyora Sinagogu

Hahamhane

Portekiz Sinagogu

Hahamhane

Portekiz Sinagogu

Hahamhane

Portekiz Sinagogu

Hahamhane

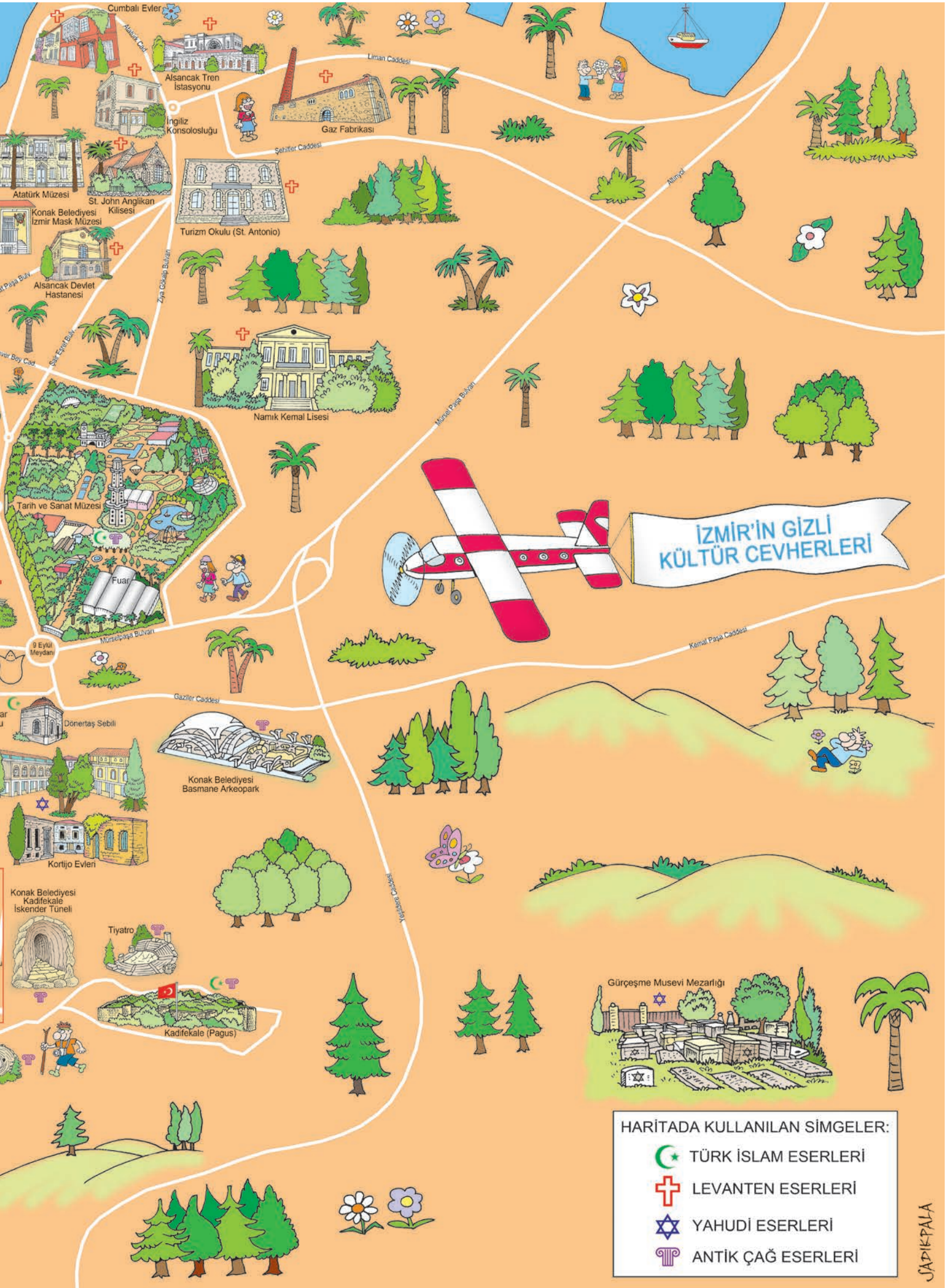
Portekiz Sinagogu

Hahamhane

Portekiz Sinagogu

İZMİR'İN GİZLİ
KÜLTÜR CEVHERLERİ

HARİTADA KULLANILAN SİMGELER:

- TÜRK İSLAM ESERLERİ
- LEVANTEN ESERLERİ
- YAHUDİ ESERLERİ
- ANTİK ÇAĞ ESERLERİ

İZMİR'İN YAHUDİ MİRASI

GÜN YÜZÜNE ÇIKIYOR

Eşi benzeri olmayan bir miras olan 9 sinagog, 1 hahamhane, 5 kortejoyu barındıran Yahudi Mahallesi'nin, İzmir Yahudi Kültür Mirası Avrupa Birliği Projesi kapsamında açık hava ziyaretçi merkezine dönüştürülmesi planlanıyor

KEMERALTI'nda 15'inci ve 16'ncı yüzyılın tipik İspanyol mimari üslubunu taşıyan sıra dışı bir sinagog kümesi bulunmakta olup, dünyada eşi benzeri olmayan bir tarihi miras alanı oluşturuyor.

16'ncı yüzyılın sonlarında İzmir kent merkezine yerleşen Sefarad Yahudilerinin kültür mirası, Ladino (Yahudi İspanyolcası) dili, edebiyatı, sanatı, müziği ve ibadet gelenekleri, bu sinagoglar alanında yaşanmış. Bu eşsiz kültürel miras, günümüze değin hiçbir müzede sergilenmedi, yerel veya uluslararası ziyaretçilere açılmadı. İzmir Yahudi Kültür Mirası Projesi, eski Yahudi Mahallesi'nin (Juderia) sinagoglar yerleşkesinde bir açık hava ziyaretçi merkezi kurmayı amaçlamakta ve bu yönde çalışmalar sürdürülmekte.

İzmir Yahudi Mirası Projesi Genel Direktörü ve İzmir Sefarad Kültür Festivali Direktörü Nesim Bencoya ile sinagoglar bölgesinde keyifli bir gezi yaptık. Pek çoğumuz bu bölgeden alışveriş maksadıyla geçti, fakat içeride bir tarih yattığından haberi olmadı. Kemeraltı'nın ara sokaklarında tarih, kültür, hikayeler gizli. Kemeraltı sizi keşfe çağırıyor.

■ **İzmir Jewish Heritage (İzmir Yahudi Kültür Mirası) AB Projesi'ni tanıtır mısınız?**

İzmir'de Yahudi kültür mirasını korumak hem taşınmaz hem taşınır kültür mirasını korumak ve bunu sergilemek. Kültürler arası diyalogu sağlamak. Ait olduğumuz kültürü ortaya çıkararak, birlikte yaşamı daha güçlendirmek adına bir çabamız vardı. Bu kapsamda yardım için AB fonlarına başvurduk ve projemiz kabul edildi. Özellikle İzmir'deki Yahudi kültür mirasının sürdürülebilirliğini sağlamak için birtakım ortamlar yaratılmasından söz ediyoruz.

Bunlardan biri ulusal ve uluslararası platform yaratmak. Yani bu projeyi destekleyecek bir platform yaratmak. O platform üzerinden işbirlikleri yaratmak. Yine bu platforma danışarak birtakım yayınlar yapmak. Mesela bugüne kadar duyulmamış Yahudi hikayeleri, anılarını bir kitap halinde yayınlamak. Ritüel objelerinin kataloğunu yapmak. Ayrıca İzmir'de 1840'lardan beri yoğun Yahudi basını çalışması var, burada 26 adet gazete çıkarılmış zamanında. Onların incelemesinin yer aldığı kitap yayınlamak. Bu cemaatin içinde neler yapıldı, bunu belgelemek

Nesim Bencoya

ve anlatmak için bu çalışmaları yapacağız.

Projenin bir başka ve çok önemli katmanı da restorasyon. Hevra ve Foresteros sinagogların burada bulunan 9 sinagog kapsamında gerçekleştirilecek olan ziyaret merkezinin içinde yerini alması için restorasyon planları yapılacak. Geçitlerle 4 tane sinagogun birbirinden geçilerek ziyaret edilmesi planlanıyor.

■ **Avrupa Birliği fonuyla desteklenen projelerde bugüne kadar neler yapıldı?**

Bu üç yıllık bir proje ve biz ikinci yılındayız. Artık bu son aşamada başladığımız çalışmaların; kitaplar, restorasyon projelerini sonuçlandırmaya doğru gidiyoruz. Havra Sokağı ve civarının büyük bir katalizör olacağını düşünüyoruz. Buradaki sinagogların üçünde ibadet ediliyor. Cemaat küçüldüğü için burada 9 sinagoga ihtiyaç yok. Geri kalan

sinagogları kültürel ve sanatsal amaçla kullanılmasını istiyoruz. Zaten Etz Hayim'in altında sanat galerimiz var ve çok ilgi görüyor. Bu alanda geceleri de etkinlikler düzenledik ve inanın çok rağbet gördü. Kemeraltı sadece çarşı olarak değil, tarihi mekan içinde çok güzel etkinliklerin yapılabildiği bir yer olduğunu da göstermiş oldu.

■ **İzmir'e nasıl katkılar sağlamanı bekleniyor?**

Aslında proje katkı sağlamaya başladı bile. Hali hazırda hem ziyaret var hem de burada bir hareket yaratıldı.

■ **Sizce bir turist bu bölgeye neden gelmeli?**

Birincisi, Yahudi dini açısından Haham Hayim Palaçı, onun adına bir anı evi var. Onun sinagogunu ve mezarını ziyarete gelen çok sayıda ziyaretçi var. Haham Palaçı'nın

yurtdışında dini okullarda okutulan kitapları var. 70 kadar kitap yazmış ve Osmanlı zamanında kadı yetkisi verilen tek gayrimüslim din adamı. İkinci olarak; Sebatay Sevi hikayesi biraz çetrefilli olmasına rağmen, İzmir'de yer almış ancak dünyayı etkilemiş bir olay. Üçüncü olarak ise buranın mimari strüktürü. Sinagogların iç içe geçmesi, bunun en yakın örneğini, Prag'da görüyorsunuz ki o da bu şekilde değil. Mesela buradaki örnekler, İspanya'dan doğrudan Anadolu'ya gelen Yahudilerin kurdukları sinagoglar. Buna rağmen İspanya'da hemen hemen hiç sinagog yok. Engizisyon zamanında bütün sinagoglar yok edilmiş. Dolayısıyla bunlar orasına ışık tutan mimari öğeleri barındıran sinagoglar. Buraya gelince sadece yapıları, hikayeleri dinlemek değil, müzikle, gastronomiyle, hediyelek eşyalarıyla İzmir'in bu yüzünün de deneyimlenmesi.

AĞUSTOS 2023'TE TAMAMLANACAK

İZMİR Musevi Cemaati Vakfı'nın başvuru sahibi olduğu, Kentimiz İzmir Derneği'nin ortak olduğu "Cultural Wealth of İzmir - Sustaining Jewish Heritage" projesi Avrupa Komisyonu tarafından, Sivil Toplum Ağları ve

Platformlarının Desteklenmesi Programı, Azınlıklar ve Kültürel Haklar Önceliği kapsamında destekleniyor. 2023 Ağustos ayında tamamlanması planlanan 36 aylık proje kapsamında Hevra ve Foresteros

sinagoglarının restorasyon projeleri hazırlanmakta ve Sinyora Sinagogu'nun basit onarım çalışmaları yürütülmekte. Ayrıca bir platform oluşturularak kurumlar arası diyalogun geliştirilmesi sağlanmakta.

RÖPORTAJ:
Nihal ÖZKEN

33

HEVRA (TALMUD TORA) SİNAGOĞU:

HEVRA Sinagogu'nun adı çok eski metinlerde 'Talmud Torah' olarak geçmektedir. 17'nci yüzyılda Jozef Eskapa döneminde var olduğu bilinen bu sinagog, yangınlara maruz kalmış ve defalarca yeniden inşa edilmiştir. 1838 yılında çıkan yangından sonra Çelebi ve Menahem Hacez kardeşler tarafından yeniden yaptırılan bina, 1841 yangınında tekrar yanmış ve uzun yıllar harap halde kalmıştır. Buradaki Teva, Şalom Sinagogu'ndaki gibi, Yahudileri İspanya'dan getiren Osmanlı kadırgalarından esinlenen bir şekildedir. Bir zamanlar Hevra Sinagogu'nda bulunan Sefer Tora'ların (Tevrat parşömenleri) çok sayıda olması buraya prestijli bir statü sağlamıştır.

(LOS) FORESTEROS SİNAGOĞU:

İZMİR'in tarihi çarşı yeri olan ve eski Yahudi mahallesinin kalbinde yer alan sinagog, iki isimle biliniyordu. Her iki dilde de 'yabancılar' veya 'misafirler' anlamına gelen "Orahim" (İbranice) ve "Foresteros" (İspanyolca). Bu sinagog İzmir'e gelerek yerel Yahudi cemaatine katılan Fransız Yahudileri tarafından kurulur. Sinagog muhtemelen 17'nci yüzyılda inşa edildi ve bir yangınla yok olana kadar aktif kaldı. Yıkılıp, sinagog işlevi görmeyi bıraktıktan sonra avlusu, Yom Kippur'dan önce kefaret törenlerinin yapıldığı koşer kümes hayvanı mezbahasına dönüştürüldü.

AYRILIK VE KAVUŞMA:

İZMİR'İN GARLARI

Atatürk'ün İzmir halkıyla kucaklaştığı Basmane Garı ve sanayi devriminin ayak seslerinin yankılandığı Alsancak Garı... Ticarete katkısının yanı sıra ev sahipliği yaptığı vedalar ve kavuşmalarla kentin tarihinde iki önemli yapı

KARŞIYAKA'da Donanmacı Mahallesi'nde bir evdeyiz. Karşımda Karşıyaka'nın ünlü terzilerinden Meziyet Onur var. 92 yaşında, dimdik. Duvarda kardeşikle çekilmiş bir fotoğraf var. İşgal yıllarında bin bir güçle babası çektiymiş. Kayıt cihazına bastığımda unutmadığı olayları soruyorum. Basmane Garı'nda Atatürk'ü karşıladıkları günü anlatıyor. "Nasıl biriydi?" diye sorduğumda, "Nasıl desem ki çocuktuk ve çok etkilenmiştik. Çok yakışıklıydı. Bize ne güzel gülmüştü" diye cevap veriyor.

Ne zaman Basmane Garı önünden geçsem aklıma 2017'de 98 yaşında aramızdan ayrılan Meziyet Onur gelir. Ülkenin kurucu önderi karşısında heyecandan titreyen bir

çocuk, 92 yaşına da gelse bunu unutamıyor. Ve buna tanık mekan; Basmane Garı. O çocuklardan kaç hayatta acaba? Anılarını ve fotoğraflarını İzmir'e kazandırmak ne güzel olur. Ben en azından birini konuşturdum.

VAGONLARLA HİKAYE TAŞIDI

Basmane Garı, hizmete girdiği günden bu yana bir buçuk asırdır İzmir'in en önemli kamusal ve toplumsal buluşma alanlarından biri. Elbette garların kent ekonomisiyle bağı çok önemli. Trenler bir istasyona ne taşıyorsa o kent öyle kokar. Kültürü, davranışları o üründen etkilenir. Ama 'Basmane, İzmir'e en çok ne taşıdı' diye soracak olursak, sanırım bu kentin sokaklarına, meydanlarına, mahallelerine,

otellerine taşınan ve kente iz bırakan hikayeler taşıdı. Hüzünlü, yorgun, başarısız hikayeler taşıdı. Ancak anlatıcısı ne söylerse söylesin Basmane Garı, görkemiyle bu hikayelere görkem kattı. Gaziantep'ten yola çıkıp, İzmir'de üniversiteye gelen öğrenci de, tütünde çalışacak işçi de bu garın kapısından çıkarak şehre adım attı.

Her istasyon Basmane'ye türküler taşıdı. Türküler bu kente varana kadar çok insanın kulağına girdi bilinmez ama, Basmane Garı kapısı Anadolu'nun türküsünü bu kente taşıdı. Tıpkı Sirkeci'nin, Haydarpaşa'nın yüksek merdivenlerle o türkülerini kabul etmesi gibi...

Önümde bir fotoğraf var. Çatlağını arayan suya türküler söyleyen bu toprakların ruhu Aşık

HABER:
Mazlum VESEK

35

MATBAASI DA VARDI

ALSANCAK Garı'nın, bugün pek üzerinde durulmayan ve aslında İzmir için çok değerli bir matbaası vardı bir zamanlar. Matbaasından geriye boş hurufat çekmeceleri kaldığını Orhan Beşikçi'den öğrendim. Yakın zamana kadar yüzlerce emekçinin çalıştığı matbaanın makinelerinin hurdaya verilmesi çalışanlarını üzmüştür elbette. Ama bu makinelerin kent hafızasına kazandırılacak şekilde bir müzeye dahil edilmemiş olması çok daha büyük bir kayıptır. Oysa o makinelerde bir zamanlar belediye, PTT, Bağkur, Silahlı Kuvvetler gibi önemli devlet kurumlarının belgeleri basıldı. Her ne kadar artık farklı kentlere yolcu taşımaya da Alsancak Garı, hâlâ İzmir'in en önemli buluşma noktalarından biridir. İzmir'in bir ucundan diğer ucuna yolcu taşıyan banliyö trenleri bu garın heybetinin tanıklığında yolcu taşımaya devam eder.

Veysel'in Basmane Garı'nda çekilmiş bir fotoğrafı... Vagondan başını uzatan asker de bu ana tebessümle katılıyor. Ne mutlu bu kente ki; Anadolu'nun türküsü Basmane Garı'nda Aşık Veysel'le söylenmiş.

EKONOMİNİN CAN DAMARI

Gaziler Caddesi'ne girerken, Kahramanlar'a doğru yürürken, Konak Pier'den Basmane'ye doğru gelirken karşınızda, sağınızda, solunuzda gördüğünüz Basmane Garı ne kadar görkemliyse Alsancak Garı da o kadar heybetlidir. Görkem ve heybetin eş anlamlı olduğunu bilen meraklı okuyucu neden böyle bir ifade kullandığımı merak edecektir elbette. Çünkü Alsancak Garı; İzmir Limanı,

TEKEL Tütün Fabrikası, Havagazı Fabrikası gibi İzmir'in çehresini belirleyen ekonominin can damarı yapıları çağların birikimi üzerinden bakar.

Bir yanıyla zirai ürünlerin İzmir'den ülkeye ve dünyaya yayılmasının merkezi bir yanıyla sanayi devriminin ayak seslerini kente taşıyan bir yapı. Bundan dolayıdır ki ünlemleri bir ifadeyi taşırcasına heybetlidir Alsancak Garı.

Saat kulelerinin en çok işçi sınıfını bir mengene içine almak için dikildiği ve yaygınlaştığı 19'uncu yüzyıl Avrupa'sına koşut bir şekilde İzmir'in ilk saat kulesi de Alsancak Garı mimarisine 1890'da eklenir. Düşünün ki; Padişah Abdülhamit Konak Saat Kulesi'ni 1906 yapıyor. Şehirde dönen çark ve kente gelen

insan grupları için de elzem olan bu kulenin varlığı yine aceleden ve yüksekten bir sesleniş barındırmıyor mu?

İzmir'in kimliğini belirleyen en önemli unsurlardan biri limandır. Ancak Alsancak Garı, limanın varlığıyla şekillenen ekonomiyi besleyen etkin bir duraktır. Sadece ürünlerin taşınmasıyla değil, özellikle bölge şehirlerinden İzmir'e gelen ve ekonomik hayata etki eden kitlelerin taşınması açısından da önemli bir yapıdır.

İzmir'in özellikle komşu Ege kentleriyle bağ kurduğu, yolcu alıp yolcu gönderdiği bir gar iken şimdilerde İZBAN'ın kullanımında.

Yine de hatırası ve hafızasıyla çok şey anlatır Alsancak Garı.

RÖPORTAJ:
A. Buğra TOKMAKOĞLU

36

KENTİMİZ İZMİR DERNEĞİ PROJELERİYLE FARK YARATTI

Kentimiz İzmir Derneği, 2012 yılında kentin tarihi ve kültürel mirasının yok olmasına engel olmak ve bu mirası gelecek kuşaklara aktarabilmek amacıyla kuruldu. Dernek, AB projeleri kapsamında da çok sayıda ilki hayata geçirdi

İZMİR'de kültürel mirasın korunması ve bu bilincin gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla kurulan ilk ve tek, Türkiye ve dünyanın ise sayılı sivil toplum kuruluşlarından biri olan Kentimiz İzmir Derneği, Avrupa Birliği (AB) projeleri ve işbirlikleri ile kentteki etki alanını gün geçtikçe artırıyor. Yönetim Kurulu Başkanı Uğur Yüce ile kuruluşun günümüze Kentimiz İzmir Derneği'ni konuştuk.

2012 YILINDA KURDUK

■ Kuruluş hikayesini kısaca anlatır mısınız?

7 bin 754 tescilli yapı ile İzmir, bugün İstanbul'dan sonra Türkiye'de ikinci sırada yer alıyor. Ülkemizde UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde birden fazla mirası olan tek şehir. UNESCO Komitesi tarafından tanınmış somut olmayan kültürel miras öğeleri bakımından da

oldukça zengin. Ancak, bu değerlerimiz maalesef, modernleşmenin arkasına saklanarak yapılan yapılaşma eylemleri, koruma bilincinin yetersiz olması gibi pek çok farklı nedenden dolayı yok oluyor. Biz de tam da bu nedenle, bu değerlerimizi korumak ve yaşatmak üzere 2012 yılında Kentimiz İzmir Derneği'ni kurduk. 10 yıldır, İzmir'imizin 8 bin 500 yıllık tarihi ve kültürel mirasının yok olmasına engel olmak ve gelecek kuşaklara aktarmak üzere çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

■ Derneğin projeleri hakkında bilgi verebilir misiniz?

Biz, çalışmalarımızı üç temel faaliyet alanı içerisinde gerçekleştirmeye çalışıyoruz: Neyi, niçin, nasıl korumalıyız? İzmir'deki 11 merkez ilçede mevcut somut değerlerin tespit edilerek, kayıt altına alındığı envanteri ve bu mirasın korunarak yaşatılması için gerekli adımların tanımlandığı strateji belgesini hazırladık.

Ayrıca İzmir Somut Olmayan Kültürel Miras Mevcut Durum ve Strateji çalışmasını da hazırladık. İzmir Tarihi Kent Merkezi araştırma projesi, İzmir festival stratejisi, geleneksel sokak oyunları araştırma çalışması, kültür rotaları gibi pek çok çalışmayı da tamamlayarak ürünlere dönüştürdük ve paylaşımına açtık. Kültürel varlıkları tanıtmamız en eğlenceli yolu olan Hazine Avı artık gelenekselleşen bir etkinliğimiz oldu. En önemli projelerimizden biri de, kapılarını eğitime ilk kez 1922 yılında açan, fakat daha sonraki yıllarda metruk hale gelen Tarihi İstiklal Okulu. Öncelikle hedefimiz hayata geçirdiğimiz çalışmaların sürdürülebilirliğini ve devamlılığını sağlamak. Gerçekleştirdiğimiz çalışmayı baz alarak, İzmir Büyükşehir Belediyesi ile İzmir'in tüm ilçelerini kapsayan bir envanter çalışması yapmak kısa vadedeki hedeflerimiz arasında yer alıyor.

HABER:
Aydın ÇETİNKAYA

37

İNANÇLARIN İZMİR'E ETKİSİ

Turist rehberi Serdar Çelenk, İzmir'in inanç turizmi potansiyeline dikkat çekti. Özellikle Kemeraltı bölgesindeki havraların dünyada önemli bir yere sahip olduğunu anlatan Çelenk, "Yahudi mirası konusunda İzmir dünyada tek. Bu kadar dar alanda bu kadar çok ve kısmen birbirine bitişik havra, dünyanın hiçbir yerinde yok" dedi

NÜFUSU bakımından Türkiye'nin en kalabalık üçüncü kenti olan İzmir, ülke ekonomisine katkısı nedeniyle ticari faaliyetleriyle öne çıksa da, yüzyıllardır farklı dinleri yaşayan insanların göç etmesiyle dünyanın en tanınmış kentlerinin başında geliyor. İzmir'de yaklaşık bin 300 yıldır varlığını sürdüren Yahudilerin geçmişten günümüze ibadet etmek için kullandıkları mekanlar, günümüzde şehrin inanç turizmine katkı sağlıyor. İsrail'de bile bulunmayan birbirine duvar komşusu olan Kemeraltı bölgesindeki sinagoglar için açık hava müzesi projesi yürütülüyor.

İNANÇ TURİZMİN KALBI

1974 yılından beri profesyonel turist rehberliği yapan 1955 İzmir doğumlu Serdar Çelenk, dini mekanların inanç turizmi açısından oldukça önemli bir yere sahip olduğunu anlattı. Kemeraltı bölgesinde Hisar Camisi ile Salepçioğlu Camisi'nin inanç turizmi açısından önemli bir yere sahip olduğunu ifade eden Çelenk, "Başta Saint Polycarpe Kilisesi olmak üzere İzmir'de ziyarete açık çok sayıda kilise var. Bunun dışında dünyada en büyük Yahudi mirasına sahip olan İzmir'de, çok eski ve halen kullanılan havralarımız var.

Örneğin Beth Hilel Sinagogu İzmir'deki Yahudi mirasını anlatacak şekilde düzenlendi. Kiliselerin belli ziyaret gün ve saatleri var. Havralar içinse önceden izin almak gerekiyor. Bireysel ziyaretlerden çok, grupların ziyaretine açık. İnanç turizmi açısından İzmir son derece şanslı. İzmir'de çok tanrılı dinlerden başlayarak, bir çok dine ait yapılar ve cemaatler yaşadı. Benim en çok hoşuma giden yapı, Bergama'daki Kızıl Avlu. Mısır tanrılarına adanmış bir yapı, ancak daha sonra Roma döneminde kiliseye dönüştürülmüş. Günümüzde de bir kulesinin içinde mescit, yani Müslümanların kullandığı bir ibadet yeri var. Böyle bir zenginliğe sahibiz" dedi.

DİNİN BASKIN ROLÜ

Yahudilikte, tıpkı Müslümanlarda olduğu gibi dini ritüellerin çok önemli olduğunu aktaran Çelenk, şu ifadeleri kullandı: "Dinler, baskın karakterleri ile ülke ve şehir yönetimlerinde her zaman çok etkin olmuşlar. Bütünü üzerinde daha az etkili olsa bile kendi cemaatlerinin içinde kesinlikle dominant idiler. İzmir'de Rum nüfusun yoğun olduğu dönemde, Ortodoks din adamları her zaman yönetimin içinde, hatta tepesindeydi.

Her ne kadar Maya takvimine göre 21 Aralık 2012'de kopacak olan kıyamette güvenli bölge olduğu gerekçesiyle gündeme gelse de, eski bir Rum kasabası olan İzmir'in Selçuk ilçesindeki Şirince Mahallesi, Vaftizci Aziz Yahya Kilisesi ve Aziz Dimitros Kilisesi ile özellikle yerli turistlerin ilgisini çekiyor.

İzmir Yahudilerini de cemaatten ayrı düşünemeyiz. Bir din onların ne yiyip içebileceğine, Şabat'ta (Cuma akşamından cumartesi akşamına kadar) ne yapıp yapamayacağını belirleyebiliyorsa, tabii ki din, yaşam tarzlarında karar verici olmuştur. Müslüman toplumu da bundan farklı değil. Hem Hristiyanlar, hem de Yahudiler için İzmir inanç turizmi için çok önemli bir kent.

Hristiyanların Yedi Kilise olarak adlandırdıkları yerleşimler İzmir ve çok yakın çevresinde bulunuyor. İzmir, Efes, Bergama, Akhisar, Alaşehir, Laodikya, Sard... Tanrının

mektup yazarak uyardığı Hristiyanların bu ilk yerleşimleri, dini açıdan çok önemli. Günümüzde bu mekanları ziyaret etmek için genellikle konaklamalar yapılıyor."

Yahudi mirası konusunda ise İzmir'in dünyada tek olduğunu altını çizen Çelenk, "Bu kadar dar bir alanda bu kadar çok ve kısmen birbirine bitişik havra, dünyanın hiçbir yerinde yok. Bu konu ile ilgili Yahudi Cemaati çok ciddi çalışmalar yapıyor. Biz de yakından izliyoruz. Camilerimiz ise İstanbul'dakiler kadar olmasa da eski ve güzel, her dinden turistin oldukça ilgisini çekiyor, ziyaret ediliyor" diye konuştu.

19'UNCU YÜZYILDA

KÜLLERİNDEN DOĞDU

İzmir'in tarihi yerlerinden Kemeraltı ve Kuyumcular Çarşısı'nda 19'uncu yüzyılda çıkan büyük yangınlar, kentin yeniden şekillenmesine neden oldu. Şehirleşme yolunda ilk ölçekli planı oluşturan İtalyan mühendis Storari'nın tespit ettiği birçok tarihi kalıntı da hala varlığını sürdürüyor

Ilhan Pınar

Gökçe Adar

BUGÜN, 4 milyon 455 bin 294 kişinin yaşadığı Ege'nin incisi İzmir, Osmanlı Devleti döneminde küçük bir kasaba olarak adlandırılıyordu. Türk, Rum, Ermeni, Yahudi ve Frenkler başta olmak üzere beş farklı kimliğe ev sahipliği yapan İzmir'i şekillendiren, bugünkü Kuyumcular Çarşısı ve Kemeraltı Çarşısı'nda çıkan yangınlar oldu. 1841 ve 1845 yılında çıkan bu yangınlar, kentin adeta modernleşmesini ve 'şehir' düzenine geçmesini sağladı. İzmir'i bir kasabadan, şehre dönüştüren 1841 yılında Kuyumcular Çarşısı'nda çıkan yangın, binlerce dükkanı yok

etti. O zamanlar Yahudilerin yaşadığı sokaklar, söndürülemeyen alevler sonucunda adeta küle döndü, sayısı hala bilinmeyen binlerce Yahudi ve Türk vatandaş yaşamını yitirdi.

Tarihçi, araştırmacı yazar İlhan Pınar, yangınla ilgili 'Der Orient' adlı gazetede şu bilgilerin yer aldığını söyler: "29 Temmuz gece yarısı sıralarında şehrin orta yerinde, zengin Türk tüccarlarının dükkanlarının olduğu yerden kara bir bulut göğe doğru yükselmeye başladı. Tulumbacıların feryatları ve yangın uyarı sesleri şehrin en ücra mahallelerinden bile duyuluyordu. Birkaç dakika içinde dumanlar

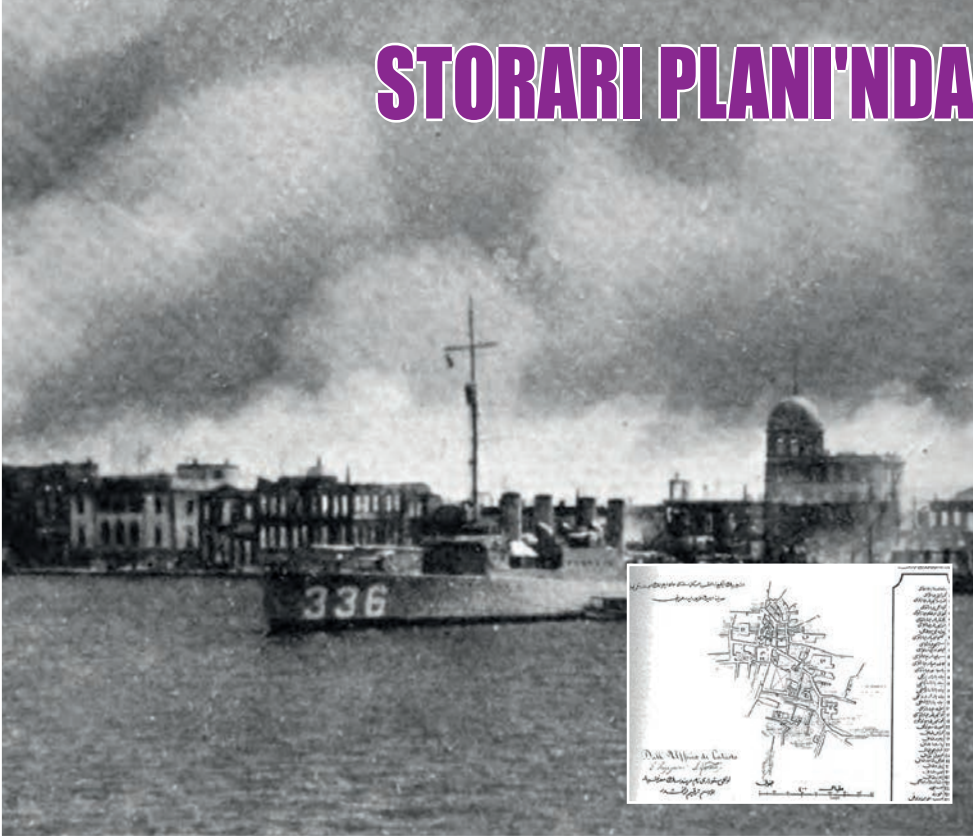
içinden alevler yükselmeye başladı. Ancak havanın durgun olması ve tulumbacıların gayreti sonunda alevler bastırıldı ve yangın kontrol altına alındı. Tam ucuz atlatıldı derken 15 dakika kadar sonra çıkan imbat, alevleri yine canlandırdı ve yangın bir anda Hisar Cami ve Selvili Han'a doğru yayılmaya başladı. Yangının sol tarafını oluşturan kıyı boyunca yanan evler ve dükkanlar söndürülmeye devam edildi. Yangının sağ tarafı ise denizden esen rüzgar nedeniyle sanki 'Sonra nasıl olsa yok ederim' dercesine yön değiştirerek ikiye ayrıldı. Bir kolu Yahudi Mahallesi'ni yok etmekle yetinmeyip,

HABER:
Gökçe ADAR

39

STORARI PLANI'NDA TESPİT EDİLDİ

SIKİŞİK bir düzen içerisinde bulunan İzmir'e, 1854-1856 yılları arasında İtalyan mühendis Luigi Storari, ölçekli bir plan hazırladı. 1/5000 ölçekli plana bakıldığında, Storari'nin planında tespit ettiği bir çok şey günümüze kadar kaldığı görüldü. Plana bakıldığında, o dönem Agora Kazı Alanı içerisinde bulunan bir duvar kalıntısı mevcuttu. Yaklaşık 16 yıl önce bölgede bulunan Saray Sineması'nın yıkılmasının ardından öyle bir kalıntının varlığı tespit edildi. Storari Planı'nda bugünkü, Basmane Karakolu'nun olduğu yerde Helenistik bir duvar görünüyor. Bu iki duvar kalıntısı, İzmir tarihinde, erken dönemde tespit edilmiş şehrin kültürel varlığı olarak geçiyor. 19'uncu yüzyılda yapılan araştırmalarda, bugün Zeus Akraios Tapınağı, Hadrianus Tapınağı olarak bilinen kalıntıların varlığı da plan içerisinde bulunuyor. Ayrıca yapılan kazılarda bir mozaik bulunuyor. Bu mozaik de şu an Ege Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi içerisinde saklanıyor.

daha yukarılara doğru giderek, yoksul Türk ailelerin derme çatma evlerini küle çevirdi.”

MAHALLELER OLUŞTU

1841 yangını sonrası, 1845 yılında Kemeraltı Çarşısı'nda çıkan ikinci büyük yangın ise İzmir'de sanayi bölgelerinin, yerleşim yerlerinin oluşmasına zemin hazırladı. Yangında; Ermeni, Rum ve Frenk Mahallesi adeta yok oldu. Yangın sonrası, bazı ilçeler ve bölgeler kendiliğinden oluşmaya başladı. Türkler, o dönemin bürokrasi kısımlarına yer aldığı için, işçi açığı, adalardan Rum ve Ermeniler ile, Aydın ve Manisa'dan gelen Yahudiler ile kapatıldı. Halkapınar bölgesine yerleşen yoksul işçiler, bu bölgenin sanayi bölgesi olarak adlandırılmasına adeta sebep oldu. Sanayi gelişikçe, işçi ihtiyacının ortaya çıkmasıyla, İzmir'e gelen bu işçiler

Halkapınar'ın çevresine ve Alsancak Garı gibi bölgelere yerleşmeye başladı. Böylelikle İzmir'de bir mahalle kültürü ortaya çıkmış oldu. Sisam Adası'ndan gelen işçilerle 'Sisam Mahallesi', Sakız Adası'ndan gelenlerle ise, 'Sakız Mahallesi' oluşmuş oldu.

DÜZENLEME YAPILDI

Pınar, 1845 yangınıyla ilgili şunları ifade eder: “Yangın kanı, yangının 3 Temmuz Perşembe gecesi 23:00 civarında Peştemalbaşı muhitinde İmamoğlu Hanı'ndaki bir odadan başladığı şeklindedir. Aniden ortaya çıkan ateş, yangın bölgesinde sokakların sıkışıklığı ve evlerin birbirine iç içe olması nedeniyle 8-10 kola ayrılarak şehrin dört bir tarafına hızlıca yayılır. Alevler özellikle Tabakhaneler yönüne hızla ilerlerken, Ermeni Mahallesi'nin tümünü, civarındaki küçük çarşıları ve içi alkol dolu olan

tavernaları yok eder. Çuhacılar Çarşısı son anda yanmaktan kurtulur. Hadjıstam Sokağı'ndan Frenk Mahallesi'ne ulaşan alevler, Madama Hanı'nın alt tarafından yangının bir diğer kolu ile birleşir. Sponti Meydanı'ndaki söndürme çalışmaları sayesinde yangın, Gül Sokağı'na ilerlemez. Şehircilik bakımından; afet yerlerinin düzenlenmesi ile bizzat Sultan Abdülmecid ilgilenir. Yangının ardından İzmir'de derhal imar çalışmaları başlar. Konu ile ilgili İstanbul'dan bir mimar ve yardımcısı, üç mühendis ve iki marangoz kalfası İzmir'e gönderilir. Sokakların darlığı ve evlerin birbirine bitişik olması her seferinde yangına neden olduğu için bu tür felaketlerin tekrar yaşanmaması adına bazı düzenlemeler yapılır. Sokakların yeniden düzenlenmesi, yeni yapılacak evlerin kargırdan olması, beş-altı evde bir yangın duvarının yapılması yetkililere bildirilir.”

'YOLLAR İNŞA EDİLDİ'

BU yangınların bir fırsat olarak değerlendirildiğini anlatan Pınar, şunları söyler: “1845 ve 1848 yıllarında yayınlanan imar düzenlemeleri (Ebniye nizamnameleri) aracılığıyla yangın, kentin bu bölümünün modern bir anlayışla yeniden düzenlenmesi için fırsat olarak düşünülür. Bu kez o döneme göre geniş sayılabilecek, birbirine paralel ve düzenli yollar inşa edilir. İzmir'in en güzel semtlerinden birisine dönüşen yer halkın ziyaret noktası haline gelir.”

This project is financed by the European Union
Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir

Güçlü Gazeteci Özgür Medya Projesi

Projenin Genel Amacı

“Türkiye’de basın özgürlüğü ve bilgi edinme hakkı için elverişli ortamın geliştirilmesi.”

Projenin Özel Hedefi

“Daha güçlü bir savunuculuk, güçlü gazeteciler ve medya özgürlüğü için güçlü bir dayanışma.”

Bu proje ile TGS (Türkiye Gazeteciler Sendikası) ve İGC (İzmir Gazeteciler Cemiyeti), gazetecileri mesleki becerilerini geliştirmelerine, hakları konusunda farkındalık yaratmaya ve aralarındaki dayanışmayı güçlendirmeye destek vererek medya özgürlüğüne yönelik küçülme alanını ele almayı amaçlamaktadır. Proje süresi 44 ay olup, Ocak 2019’da başlamıştır.

Proje kapsamında Gazeteciler ile dayanışmayı güçlendirmek ve demokratik toplum olmanın temeli olan basın özgürlüğü faaliyetlerinin desteklenmesinin yanı sıra Gazetecilere yönelik meslek eğitimi, dil atölyeleri, meslek hakları atölyeleri ve işgücü piyasasına tekrar entegrasyonlarını kolaylaştırmak için Basın Akademisi oluşturulması gibi yeni hizmetler sunarak sektör dışında kalanlara ve mesleğini sürdürenlere yönelik işgücü piyasasının ihtiyaçlarına uygun eğitimler düzenlenmektedir.

Telif Desteği kapsamında serbest ve/veya işsiz gazetecilerin geliştirdikleri içerikler (makale, röportaj, video vb) Yayın Kurulu tarafından değerlendirilmekte ve gerektiğinde mentor desteği verilmektedir. Belirlenen kriterleri karşılayan içerikler için telif ücreti ödenmekte ve yayınlanmaktadır.

Proje Hedefleri ve Faaliyetler

1. Risk altında olan gazetecilerin korunması ve basın özgürlüğü için dayanışmanın artması Gazetecilerin adalete erişimlerinin desteklenmesi:

Mahkeme İzemeleri,
Adalete erişimin aktif olarak güçlendirilmesi için yasal destek,
Cezaevi Ziyaretleri, İzleme Raporları

Kamuoyu farkındalığı ve dayanışma girişimleri:
Özgür Yayın ve Özgür Basın Kampanyaları,
Uluslararası Lobi ve Savunuculuk Faaliyetleri,
Diğer İllerde Paydaş Toplantıları

2. Gazetecilerin istihdama ve sektörde korunmalarına yönelik desteklerin verilmesi TGS ve İGC Basın Akademileri:

Çalışma alanları, Stüdyolar, Eğitim alanları

Gazetecilerin Mesleki Yeterliliklerinin ve Mesleki Haklar Konusunda Kapasitelerinin Artırılması:

Mesleki Eğitimler,
Yabancı Dil Eğitimleri,
Psikolog Desteği,
Telif Desteği,
TGS Yardım Hattı ve Mesleki Haklar için Doğrudan Yardım, Haklarımız Kampanyaları

